

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

Gražinos Norvilienės,
Neakivaizdinio skyriaus
5 kurso studentės

Magistro darbas

PAPIRKIMO SUDĖTIES ANALIZĖ

THE ANALYSIS OF THE ELEMENTS OF THE OFFENCE BRIBERY

Vadovas doc. J.Prapieštis
Recenzentas lekt. J.Nocius

Vilnius, 2007

TURINYS

Ižanga.....	2
1. Korupcijos samprata tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose.	5
2. Papirkimo sudėtis.....	12
2.1. Objektas.....	12
2.2. Objektiveji požymiai.....	20
2.3. Subjektas.....	28
2.4. Subjektyvieji požymiai.....	35
3. Papirkimą kvalifikuojantys požymiai.....	38
4. Baudžiamojo nusižengimo požymiai.....	40
5. Bausmės už papirkimą.....	41
6. Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą sąlygos.....	44
7. Atsakomybė už papirkimą pagal kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus	48
Išvados ir pasiūlymai.....	57
Santrauka.....	60
Summary.....	61
Panaudotų šaltinių sąrašas.....	62

IŽANGA

Senajame Testamente rašoma „Neiškraipyk teisingumo, nerodyk šališkumo, neimk kyšio, nes kyšis aptemdo išmintingųjų akis ir iškraipo teisiųjų bylą“ (Išt. 16, 19). Jau šiame Mozės įstatyme nurodoma, kaip teisininkų paperkamumas gali paneigti valstybę, teisingumą.

Vakarų politinės minties pradininkai Platonas, Aristotelis korupciją suvokė kaip teisingų santvarkų, kai valdoma siekiant „visuotinio gėrio“, „bendro labo“, išsigimimą į tokias santvarkas, kai valdoma siekiant naudos sau, t.y. tironiją, oligarchiją. Korupcija (lot. *corruptio* – „gadinimas“, „papirkimas“) – piktnaudžiavimas patikėta galia siekiant asmeninės naudos. Kalbėdami apie korupciją, žmonės dažniausiai ją suvokia kaip paprastą kyšininkavimą, kai pinigais paperkamas valdininko sprendimas, atsiperkama nuo baudos¹ arba apeinamas nepatogus teisės aktais įtvirtintas draudimas. Tarptautinių žodžių žodynas *korupciją* apibrėžia kaip „pareigybinių teisių panaudojimą pasipelnymo tikslais, pareigūno ar politinio veikėjo papirkimą“.

Vienokios ar kitokios formos korupcija gyvuoja jau nuo to laiko, kai žmonijos istorijoje atsirado valstybės valdžia. Korupcija apėmusi šalių valstybinį aparatą nuo apačios iki pat viršaus ir tai nėra vien tik besivystančių šalių problema. Pastovūs skandalai krečia tokias šalis kaip Japonija, Belgija, Italija, JAV. 1983 metais baigėsi keturis metus trukęs teismo procesas prieš buvusį Japonijos ministrą pirmininką Tanaką. Teismas pripažino, kad Tanaka, būdamas Japonijos Vyriausybės vadovu, gavo iš JAV lėktuvų gamybos kompanijos kyšių apie 2 milijonus dolerių. Minėta kompanija kyšiais papirko ir daug kitų valstybių pareigūnų. Neatsilaikė netgi Olandijos karalienės sutuoktinis.² Vis daugiau straipsnių žiniasklaidoje pasirodo ir apie korupcijos apraiškas aukščiausiuose Lietuvos valdžios sluoksniuose. Paskutiniųjų metų skandalai, korupcijos faktų atskleidimas³ turėjo didelės įtakos tarptautinės nevyriausybinių organizacijos „Transparency International“ paskelbtiems tyrimams, kuriuose Lietuva priskirta prie korumpuotų pasaulio valstybių.

Korupcija yra pasaulinis reiškiny, vis labiau tampantis tarptautinės bendrijos dėmesio ir rūpesčio objektu. Tokiu būdu ši problema tampa ne tik šalies vidaus, bet ir užsienio politikos bei tarptautinių ryšių problema. Didelis korupcijos lygis tampa reikšminga kliūtimi valstybėms integruojantis į Europos Sąjungą, plėtojant kitus tarptautinius ryšius. Lietuvos Respublika,

¹ 2005 metais Vilniaus mero A.Zuoko užsakymu apklausta 2000 žmonių apie korupcijos paplitimą. Nustatyta, kad labiausiai korumpuota kelių policija. Net 90% žmonių patys rodo iniciatyvą duoti kyšį.

² *Misiūnas J.* Atsakomybė už kyšininkavimą. Vilnius. 1986, p. 2.

³ Čia turima omenyje „korupciniai skandalai“, kuomet 2004 m. kovo mėnesį Vilniaus miesto merui buvo pateikti įtarimai dėl trukdymo Vilniaus tarybos nariui V.D. pasinaudoti rinkimų teise; galima paminėti įmonių „Rubicon Group“ ir Vilniaus savivaldybės mero galimai korupcinius sandorius; J.Borisovo įtaką prezidentui R.Paksui; šių metų vasario mėnesį Kaune sulauktyti korupcija įtariami Ekonominių nusikaltimų tyrimo skyriaus pareigūnai.

tapusi lygiaverte tarptautinės bendrijos nare, siekdama tapti tarptautinių organizacijų, ekonominių, politinių, gynybinių sąjungų nare, turėjo tobulinti savo teisinę sistemą pagal tarptautinius standartus ir praktiką. Kriminalizuojant korupcines veikas, tame tarpe ir kyšininkavimą, mūsų teisei reikėjo tobulinti savo teises normas, terminiją, nuosekliai taikyti jau priimtus tarptautinius įsipareigojimus. Savaimė suprantama, visa tai buvo daroma atsižvelgiant į mūsų šalies specifiką bei nacionalinius interesus.

Kyšininkavimas gali pasireikšti daugelyje valstybės gyvenimo sričių ir įvairiomis išraiškos formomis. Jo daroma žala gali būti milžiniška ne tik dėl padaromų materialinių nuostolių, bet ir dėl moralinio aspekto. Suformulavus Lietuvos Respublikos politiką bei kovos su kyšininkavimu kryptis, ypač jaučiamas teorinės analizės trūkumas, kuris praktinio realizavimo problemas palieka neišspręstomis arba sprendžia tik paviršutiniškai. Kol kas literatūroje lietuvių kalba apie kyšininkavimą galima rasti tik kelis reikšmingesnius darbus, kuriuose pagrindinis dėmesys skiriamas kyšio priėmimui, o papirkimas paliečiamas labai siaurai. Taigi šis darbas skirtas vien tik išsamiai papirkimo sudėties analizei.

Šio darbo tyrimo objektas yra pagrindinės Europos Sąjungos bei užsienio valstybių teisinės kovos su kyšininkavimu nuostatos, taip pat Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai, kriminalizuojantys kyšininkavimą bei jų praktinio įgyvendinimo problemas.

Tyrimo dalykas - Europos Sąjungos konvencijos, Europos Sąjungos institucijų priimti teisės aktai, Europos Tarybos teisės aktai, Lietuvos Respublikos įstatymai, kodeksai, šių teisės aktų taikymo praktika bei aiškinimai, mokslinė literatūra, užsienio valstybių įstatymai.

Darbo tikslas išnagrinėti tarptautinius antikorpucinius teisės aktus ir Lietuvos Respublikos bei užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus. Reikėtų pastebėti, kad autorės tikslas yra ne vien aptarti dažniausiai autorių minimas Europos šalis (Vokietija, Rusija, ir kt.), bet ir atkreipti dėmesį į dar nenagrinėtų, tokių pasaulio šalių kaip Japonija, Turkija ir kt. baudžiamuosius kodeksus.

Darbo uždaviniai:

- atskleisti korupcijos, kaip reiškinių, esmę, pateikti sąvokas, išskirti būdingus bruožus;
- pateikti baudžiamąjį teisinį papirkimo nusikaltimo įvertinimą bei su juo susijusias problemas, suformuluoti pasiūlymus dėl šių problemų išsprendimo;
- palyginti Lietuvos kyšininkavimo kriminalizavimo nuostatas su analogiškomis užsienio valstybių nuostatomis.

Darbas parašytas remiantis *analizės* metodu, išsamiai atskleidžiant papirkimo sudėties elementus; *lyginamuoju*, lyginant papirkimo nusikalstamos veikos ir jos sudėties elementų traktuotę Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir tarptautiniuose teisės aktuose;

loginiu, apibendrinant ir darant išvadas;

Darbe nebuvo nagrinėta istorinė kyšininkavimo nusikalstamų veikų kriminalizavimo raida, kadangi ši tema jau nemažai nagrinėta tokių autorių kaip L.Pakštaitis, A.Pivoriūnas, M.Apanavičius, be to peržvelgus kelių paskutiniųjų metų magistro darbus kyšininkavimo tema, visuose viena iš sudėtinių darbo dalių yra istorinė apžvalga.

Magistro darbo teiginiams ir išvadoms pagrįsti panaudoti daugiau nei aštuoniasdešimt rašytinių šaltinių, daugiau nei trisdešimt teisinės praktikos pavyzdžių. Šaltinių tarpe svarbią vietą užima užsienio šalių, tarptautinių organizacijų ir Lietuvos Respublikos norminiai aktai. Analizuojant su kyšininkavimo nusikaltimais susijusias teorines nuostatas, remtasi Lietuvos autorių, tokių kaip V. Piesliako, L. Pakštaičio, I.Gavelytės, O.Fedosiuko ir kt. darbais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalga bei žinomų teisės specialistų Susan-Rose Acherman, N.P.Kučeriavij, B.V.Zdravomislov, A.J.Svetlov ir kt. nuomonėmis.

1. KORUPCIJOS SAMPRATA TARPTAUTINIUOSE IR LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE.

Pagal Europos Sąjungos (toliau – ES) sutarties 29 straipsnį Sąjungos tikslas yra užtikrinti piliečiams aukšto lygio saugą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje, tikslas, kurio turi būti siekiama užkertant kelią organizuotiems ar kitokiems nusikaltimams, įskaitant korupciją, ir kovojant su jais. ES valstybės narės kovos su korupcija srityje glaudžiai bendradarbiauja su kitomis ne ES valstybėmis narėmis bei tarptautinėmis organizacijomis, ypač Jungtinių Tautų Organizacija, Europos Taryba ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO), kurios yra priėmusios įvairių konvencijų šioje srityje. Tikslu atskleisti korupcijos sampratą, reikia panagrinėti pagrindinių tarptautinių dokumentų dėl korupcijos nuostatas.

Pradedant kalbėti šia tema, reikėtų pažymėti, kad užsienio šalyse nėra vienodos korupcijos sampratos. Daugelio Europos valstybių baudžiamieji kodeksai pateikia funkcinį korupcijos traktavimą, t.y. nustatydami atskirus nusikaltimus – kyšininkavimą, neteisėtą poveikį verslui ar balsavimo rezultatams ir kitas veikas – laiko tai korupcijos pasireiškimu⁴. Korupcijos sąvoka yra vartojama daugelyje ES teisės aktų, tačiau nei viename iš jų mes nesurasime konkretaus apibrėžimo, o yra pateikiamos atskirų veikų sampratos (pasyvi korupcija, aktyvi korupcija). Tik apžvelgus minėtas sąvokas, galima suvokti korupcijos, o kartu ir kyšininkavimo, esmę.

Europos Tarybos 1995 m. liepos 26 d. patvirtintos Konvencijos dėl Europos Bendrijos finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis ES sutarties K.3 straipsniu 1996 m. rugsėjo 27 d. protokole (toliau – Pirmasis protokolas) aktyvioji korupcija apibrėžiama kaip bet kurio asmens veiksmai, kai jis tiesiogiai ar per tarpininkus žada arba duoda bet kokią nepagrįstą atlygį pareigūnui, skirtą jam pačiam ar bet kuriam trečiajam asmeniui, už jo teisėtą ar neteisėtą veikimą einant pareigas ar vykdant funkcijas, dėl kurio jis neįvykdo savo tarnybinių pareigų (3 straipsnis).

1997 m. gegužės 26 d. Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ir Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, pateikia pasyvios (2 str.) ir aktyvios (3 str.) korupcijos sąvokas. Remiantis šia konvencija, kyšio priėmimo nusikaltimo sudėtis bus tuomet, kai „pareigūnas tyčia tiesiogiai ar per tarpininkus sau ar trečiųjų asmenų naudai reikalauja bet kokio atlygio, jį priima ar dėl jo susitaria už veiksmų, pažeidžiančių tiesiogines tarnybines pareigas, ar veiksmų, įeinančių į jo kompetenciją, atlikimą ar susilaikymą nuo jų atlikimo“. Šiuo straipsniu yra pateikiamas pasyvios korupcijos apibrėžimas. Toje pačioje konvencijoje yra įtvirtinamas ir aktyvios korupcijos apibrėžimas:

⁴ Jočienė P. Korupcija postkomunistinėse šalyse // Teisės problemos. 1997, Nr.1, P.82.

„papriskimo nusikaltimo sudėtis bus tuomet, kai asmuo tiesiogiai ar per tarpininkus pareigūnui pažada duoti ar duoda bet koki atlygį jam pačiam ar tretiesiems asmenims už veiksmų, pažeidžiančių tiesiogines tarnybines pareigas, ar veikų, įeinančių į jo kompetenciją, atlikimą ar susilaikymą nuo jų atlikimo”.

Analogiškas apibrėžimas yra suformuluotas 1999 m. Europos Tarybos baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos (toliau – Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos), kuri taip pat yra Europos Sąjungos *acquis communautaire* sudedamoji dalis. Šioje konvencijoje yra tik vienas skirtumas: nėra išskiriami tarnautojų veiksmai, kuriais jie pažeidžia savo tarnybines pareigas, ir veiksmai, kurie įeina į jų kompetenciją, o yra sakoma, kad atlygis priimamas ar duodamas už tam tikrų funkcijų vykdymą ar nevykdymą.

1997 m. EBPO priėmė rekomendaciją dėl kovos su kyšininkavimu tarptautiniuose verslo sandoriuose. Ši rekomendacija ragina patraukti baudžiamojon atsakomybėn užsienio valstybių tarnautojus už kyšininkavimą, sustabdyti užsienio valstybių tarnautojus papirkusių asmenų viešųjų sandorių konkursus. „Aktyvios korupcijos” apibrėžimas yra pateikiamas 1997 m. lapkričio 21 d. EBPO konvencijoje dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose.⁵ Konvencijos 1 straipsnyje teigiama, kad „kiekviena šalis imasi būtinų priemonių nustatyti, kad pagal jos įstatymus bet kurio asmens sąmoningas, tiesioginis ar per tarpininkus nepelnytas piniginės ar kitokios naudos užsienio valstybės pareigūnui, jam pačiam ar trečiajai šaliai, siūlymas, žadėjimas, ar davimas, siekiant, kad pareigūnas atliktų ar susilaikytų nuo veiksmų, įeinančių į jo tarnybines pareigas, kad vykdant tarptautinį verslą, būtų pradėta ar išlaikyta ūkinė veikla ar kitas netinkamas privalumas, yra nusikaltimas”. Dėl specifinės reguliavimo srities – tarptautinių verslo sandorių – šis apibrėžimas yra siauresnis, nei anksčiau pateikti. Tačiau, nepaisant to, ši definicija apima visus bendrus požymius, pateiktus anksčiau minėtiems apibrėžimams, t.y. ji sujungia visas prieš tai priimtas EBPO rekomendacijas dėl kovos su kyšininkavimu tarptautiniuose verslo sandoriuose.

ES teisės aktuose taip pat pateikiamos pasyvios ir aktyvios korupcijos privačiame sektoriuje sąvokos. 1998 m. gruodžio 22 d. Bendrų veiksmų akte 98/742/TVR, Europos Tarybos priimtame remiantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje sakoma, kad asmens veika, kai jis tyčia pasinaudodamas savo padėtimi tiesiogiai ar per tarpininką už pareigas pažeidžiantį veikimą ar neveikimą sau ar tretiesiems asmenims reikalauja bet kokio atlygio, jį priima ar dėl jo susitaria (pasyvi korupcija), arba, kai už pareigas pažeidžiantį veikimą ar neveikimą pačiam įgaliotam asmeniui ar tretiesiems

⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad šioje konvencijoje kalbama tik apie vadinamąjį aktyvų papirkimą, nereguliuojant pasyvaus užsienio valstybės pareigūno papirkimo.

asmenims tyčia tiesiogiai ar per tarpininkus duodamas, siūlomas bet koks atlygis ar susitariama dėl jo netekimo (aktyvi korupcija). Labai panašios sąvokos pateikiamos Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 7 ir 8 straipsniuose. Aktyvioji korupcija, pavyzdžiui, čia yra apibrėžta asmens tyčiniu veiksnu, kuris vykstant verslui, tiesiogiai ar netiesiogiai žada, siūlo ar duoda bet kokį neteisėtą atlygį bet kuriam asmeniui, vadovaujančiam ar einančiam kokias nors pareigas privataus sektoriaus subjektuose, už atlikimą ar neatlikimą savo paties arba bet kurio kito asmens interesais veiksmų, kuriuos jis turėjo atlikti eidamas pareigas.

2003 m. liepos 22 d. priimtas ES Tarybos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje. Jame siekiama, kad nusikaltimu būtų laikoma aktyvioji ir pasyvioji korupcija privačiame sektoriuje ir, kad tai būtų taikoma darbo veiklai pelno siekiančiose ir nesiekiančiose įmonėse.

Iš kitų ES teisės aktų paminėtini: 1997 m. Europos Komisijos pirmasis komunikatas⁶ dėl ES antikorupcijos politikos, kuriame siūloma nustatyti viešųjų pirkimų taisykles, atsiskaitymo su auditu standartus ir kt.; Europos Komisijos komunikatas dėl išsamios ES kovos su korupcija politikos, kuriame apžvelgiama ES veikla kovos su korupcija srityje ir pateikiamos rekomendacijos dėl šios veiklos tobulinimo bei siekiama sumažinti visų formų ir visais lygiais pasireiškiančią korupciją visose ES valstybėse narėse ir institucijose; 1998 m. ES tarybos veiksmų planas ir 1999 m. Tamperės ES Vadovų Tarybos posėdžio išvados, kuriose pažymėta, jog korupcija yra ta sritis, kurioje labai svarbu nustatyti minimalias taisykles, reglamentuojančias tai, kas sudaro nusikaltimą valstybėse narėse, ir taikytinas bausmes.

1997 m. Liuksemburge susirinkę Europos Tarybos ekspertai korupciją apibrėžė „kaip valstybinės įstaigos pareigūno nusižengimą, siekiant privačios naudos“. Panašų apibrėžimą vartoja ir Pasaulio Bankas, teigdamas, kad „korupcija yra nusižengimas civilinei tarnybai, siekiant privačios naudos“ bei Tarptautinė visuomeninė antikorupcinė organizacija „Transparency International“, kuri korupciją apibūdina kaip „piktnaudžiavimą asmeninei naudai gauti viešojo gyvenimo sferoje“.

Paminėtina ir 1999 m. lapkričio 04 d. Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos (Lietuvoje ratifikuota 2002 m. lapkričio 12 d.). Joje pateikiamas bendras korupcijos apibrėžimas, neskirstant į aktyvią ir pasyvią. Šioje Konvencijoje „korupcija“ – tai tiesioginis ar netiesioginis kyšio arba kito nepagrįsto atlygio ar pažado dėl tokio atlygio prašymas, siūlymas, davimas ar priėmimas, kuris iškreipia asmens, gaunančio kyšį, nepagrįstą atlygį ar pažadą dėl kyšio ar nepagrįsto atlygio, tinkamą bet kurios pareigos atlikimą ar reikalaujamą elgseną (2 straipsnis). Šios Konvencijos 3 straipsnyje numatytas visiškas žalos atlyginimas asmenims,

⁶ Pažymėtina, kad Europos Komisijos komunikatai nėra privalomojo pobūdžio ES teisės aktai.

patyrusiems ją dėl korupcijos.

Jungtinių Tautų svarbiausi teisės aktai yra: Konvencija prieš organizuotą nusikalstamumą, kurią Lietuva ratifikavo 2002 m., ir Konvencija prieš korupciją, Lietuvos ratifikuota 2006 m. gruodžio 05 d. Jose numatyta valstybių pareiga nustatyti baudžiamąją atsakomybę už eilę nusikaltimų; pateikia jų sudėčių požymius; apibrėžia pareigūno sąvoką; įpareigoja numatyti juridinių asmenų atsakomybę už Konvencijose minimas nusikalstamas veikas ir pan. Konvencijoje prieš korupciją, kaip ir Civilinės teisės konvencijoje, siekiant kompensacijos, numatyta žalą patyrusių asmenų ar subjektų galimybė iškelti bylą asmenims, atsakingiems už patirtą žalą (35 straipsnis).

Taigi, kaip matyti iš aukščiau nagrinėtų sampratų, ES korupcija yra suprantama plačiaja prasme, apimdama tiek viešąjį, tiek privatų sektorių. Kartu reikėtų akcentuoti, kad korupcija apibrėžiama funkcinio būdu, t.y. nustatant atskirų nusikaltimų ratą, kurie įvardijami bendrai kaip „korupcija“. ES lygiu priimtuose norminiuose teisės aktuose korupcijos apibrėžimas yra siejamas su dvejopo pobūdžio veikomis – kyšio priėmimu (pasyvioji korupcija) ir kyšio davimu, papirkimu (aktyvioji korupcija). Tuo tarpu mokslinėje literatūroje autoriai⁷ žymiai plačiau apibūdina korupciją, pastarajai priskirdami dar ir piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ar turimomis funkcijomis, valstybės nuosavybės ar turto vogimą ir t.t. Tokia dvejopo pobūdžio korupcijos sampratos traktuotė tik dar labiau akcentuoja ir išryškina kyšininkavimo nusikaltimų – kyšio priėmimo ir papirkimo – vietą korupcinių veikų tarpe.

Būtinybė apibrėžti korupcijos sampratą nacionalinėse teisinėse sistemose buvo akcentuota dar 1991 metais, kuomet Jungtinių Tautų Organizacijos pareigūnų elgesio kodekso 7 str. (b) punkte buvo įtvirtinta rekomendacija, kad „korupcijos sąvoka turi būti apibrėžta pagal nacionalinę teisę“⁸. Tokios nuomonės buvo prieita dėl to, kad korupcijos reiškinys yra sudėtingas ir skirtingose šalyse įgyja specifinius, tik tai valstybei bei jos teisinei sistemai bruožus. Būtent dėl pastarojo fakto egzistuoja įvairūs korupcijos apibrėžimai, kurių suvienodinimas iš esmės yra neįmanomas tol, kol nėra vieningos teisinės sistemos.

Lietuvos Respublikos teisės aktuose korupcijos terminas pirmą kartą buvo paminėtas 1993 m. birželio 10 d. Seimo priimtame įstatyme „Dėl Seimo ekonominių nusikaltimų tyrimo

⁷ Profesoriaus J. Kregaro nuomone, korupcijos problema yra kompleksinė, dėl korupcijos įgyta ypatinga nauda duoda stimulą faktoriams veikti, o socialinė, politinė ir ekonominė aplinka – tai ypatinga tų faktorių terpė. Vaitekūnas S. Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga. Vilnius, 2002, p. 13.; „Korupcija – tai valstybinės valdžios panaudojimas asmeniniam pasipelnymui“. S.Rose-Ackerman. Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma. Vilnius, 1998, p. 129.; Anot James H. Andersono, korupcija yra platus terminas, kuris apima tokius skirtingus veiksmus kaip valstybės tarnautojas ir turto vogimas, smulkus kyšininkavimas, politikų pirkimas ir t.t. – taigi, atsakymas į klausimą, kas yra korupcija, gali būti surastas priklausomai nuo to, koks korupcijos elementas yra analizuojamas. Korupcijos apibrėžimas Lietuvos įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Korupcijos situacijos Lietuvoje preliminarinis įvertinimas bei kovos su korupcija strategijos metmenų parengimas (Baigiamasis pranešimas). Vilnius, 1999, p.11.

⁸ Žmogaus teisės. Tarptautinių dokumentų rinkinys. Vilnius, 1991, p.190.

komisijos reglamento”⁹. Jame pasakyta, kad steigiamos institucijos paskirtis yra „tirti valstybės pareigūnų ekonominius ir pareiginius nusikaltimus bei korupcijos atvejus, taip pat rengti sprendimus dėl šių nusikaltimų kontrolės bei ribojimo”¹⁰.

Detalesnės sampratos nebuvo įdiegta galiojusioje teisinėje sistemoje iki 2000 m. Iki tol Baudžiamasis kodeksas (1961 m. redakcija) numatė atskiras veikas, kurios buvo suvokiamos kaip korupcinės: „kyšio priėmimas”, „papirkimas”, „piktnaudžiavimas tarnyba”, „valstybės pareigūno neteisėtas dalyvavimas įmonės komercinėje, ūkinėje ar finansinėje veikloje” ir kt. Tokia situacija apsunkino pačią baudžiamąją – teisinę kovą su šios rūšies nusikaltimais. Šį trūkumą akcentavo ir 1998 metais Amerikos teisininkų asociacijos „Centrinės ir Rytų Europos teisinės pagalbos programa” ekspertai, atlikę Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo grupės parengtą „Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos” projekto analizę. Recenzantai pasigedo organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos sampratos apibrėžimų, kartu konstatuodami, kad tik „tiksliai apibūdinus problemą galima numatyti būdus, kaip ją įveikti”¹¹.

2000 m. gegužės 2 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme yra įdiegiama korupcijos teisinė definicija. Įstatymo 2 str. 2 dalyje nustatoma, kad: „Korupcija – asmens pažadėjimas, siūlymas ar davimas bet kokio neteisėto atlygio valstybės politikui, pareigūnui ar tarnautojui, taip pat valstybės politiko, pareigūno ar tarnautojo tiesioginis ar netiesioginis prašymas arba priėmimas bet kokio neteisėto atlygio sau ar kitam asmeniui arba priėmimas pasiūlymo ar pažado dėl tokio atlygio už tam tikrų funkcijų vykdymą ar nevykdymą, taip pat asmens pažadėjimas, siūlymas ar davimas bet kokio neteisėto atlygio bet kuriam asmeniui, kuris teigia galintis daryti įtaką valstybės politikui, pareigūnui ar tarnautojui sprendimams, taip pat asmens, kuris teigia galintis daryti įtaką valstybės politikui, pareigūnui ar tarnautojui sprendimams, tiesioginis ar netiesioginis prašymas arba priėmimas bet kokio neteisėto atlygio arba priėmimas pasiūlymo ar pažado dėl tokio atlygio, taip pat bendrininkavimas darant šioje dalyje nurodytas veikas”¹².

Kaip matyti iš pateiktos sąvokos, korupcija šiame įstatyme suvokiama vien tik kaip kyšininkavimas – kyšio priėmimas, papirkimas bei tarpininko kyšininkavimas. Be to, apibrėžiamos tik kyšininkavimo veikos viešajame sektoriuje, o privatus sektorius tarsi lieka nuošalyje. Tokia įstatymo leidėjo pozicija ne visiškai atitiko išipareigojimus, kuriuos 1999 m. sausio mėnesį Lietuvos Respublika prisiėmė, prisijungdama prie Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos. Pagal ją šalis dalyvės išipareigoja į savo nacionalinę teisę įtraukti

⁹ Vaitiekūnas S. Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga. Vilnius, 2002, p.14.

¹⁰ Valstybės saugumas: teisės norminiai aktai. Įstatymų ir teisės aktų rinkinys. Vilnius, 1998, p.610.

¹¹ Ilgalaikės kompleksinės organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos Lietuvoje analizė. Vilnius, 1999, p.3.

¹² Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 41-1162.

nuostatas dėl kovos su korupcija privačioje sferoje, apgaulingos apskaitos vedimo, numatyti kovos su korupcija įstatymines priemones ir veiksmus¹³. Atsižvelgiant į platų korupcijos pobūdį ir siekiant apibrėžti korupciją baudžiamosios teisės požiūriu, reikėjo atsižvelgti į tarptautinių dokumentų reikalavimus kriminalizuoti korupciją privačiame sektoriuje.

Tokių įstatymu įtvirtintą nesuderinamumą su prisiimtais tarptautiniais įsipareigojimais buvo bandoma ištaisyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 4 d. nutarimu Nr. 1059, pritariant „Lietuvos Respublikos nacionalinei kovos su korupcija strategijai“¹⁴. Joje sakoma, kad „korupcijos apibrėžimas (apimantis tik valstybės tarnybą) pateiktas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo (...) 2 straipsnyje neatitinka šių dienų realijų, kai korupcija privačiame sektoriuje kelia rimtą pavojų, nes veikia valstybinį sektorių. Būtina parengti aiškų ir tikslų teisinį korupcijos apibrėžimą“. Kartu pačioje strategijoje bandoma apibrėžti korupciją, teigiant, kad „korupcija yra bet koks valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens (...) elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliavimų ar nustatytų elgesio standartų, ar tokio elgesio skatinimas siekiant naudos sau ar kitiems asmenims ir taip pakenkiant asmenų ir valstybės interesams“. Toks pats korupcijos apibrėžimas pateikiamas ir 2002 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje „Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija programoje“¹⁵. Joje, be kita ko, pažymima, kad „būtina parengti aiškų ir tikslų korupcijos apibrėžimą, apimančią ir privatų sektorių. Tiksliai paaiškintą sąvoką būtų lengviau taikyti teisėkūroje, viešojo administravimo institucijų praktikoje, ją geriau suvoktų visuomenė, lengviau būtų deramai taikyti antikorpucinius įstatymus“.

Tačiau, nežiūrint visų aukščiau minėtų teiginių, 2002 m. gegužės 28 d. priimamas Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. Jame pateikiama funkcinė korupcijos traktuotė, kurioje korupcinės veikos numatomos tik viešajame sektoriuje, o privatus sektorius vėl lieka nuošalyje. Šiame įstatyme taip pat pasigendame tikslios „korupcijos“ sąvokos, vietoj kurios yra įvardijami korupciniai nusikaltimai - „kyšio priėmimas, papirkimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padaromos viešame sektoriuje paperkant ar siekiant asmeninės naudos: piktnaudžiavimas tarnyba, valstybės pareigūno neteisėtas dalyvavimas įmonės komercinėje, ūkinėje ar finansinėje veikloje, tarnybos įgaliavimų viršijimas, tarnybinis suklastojimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas arba iššvaistymas, tarnybinės paslapties atskleidimas, pramoninės, komercinės ar banko paslapties paskelbimas, piktnaudžiavimas pasitikėjimu komercinėje, ūkinėje ar finansinėje veikloje, viešojo pirkimo tvarkos pažeidimas, žinomai neteisingų duomenų apie pajamas arba pelną pateikimas, pinigų plovimas, kliudymas

¹³ Plačiau žr.: Baudžiamosios teisės konvencija // Valstybės žinios. 2002, Nr. 23-853.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 1059 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija strategijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 77-2702.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimo nacionalinės kovos su korupcija programa // Valstybės žinios. 2002, Nr.9-711.

rinkėjui pasinaudoti rinkimų ar referendumo teise, kontrabanda, taip pat tyčinis ir nusikalstamas buhalterinio dokumento ar įrašo, kuriuose nurodoma melaginga arba netiksli informacija, sukūrimas arba panaudojimas ar neteisėtas mokėjimo neužregistravimas, kai tokių veikų padarymu siekiama ar reikalaujama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšio priėmimą ar papirkimą”. Iš pateikto apibrėžimo matyti, kad korupcinių veikų ratas viešajame sektoriuje yra išplečiamas. Jame, be jau „tradicinių” kyšio priėmimo, papirkimo bei piktnaudžiavimo tarnyba veikų, atsiranda ir naujos – sukčiavimas, pinigų plovimas, kontrabanda ir kt.

Apžvelgiant visus išnagrinėtus teisės aktus darytina išvada, kad Lietuvoje korupcija yra apibrėžta funkcinio lygiu. Pasigendama įstatymiškai įtvirtintos „korupcijos” sąvokos, kuri žymiai palengvintų teisėsaugos institucijų veiklą kovoje su šia problema. Lietuvoje apsiribojama įvardijant konkrečias nusikalstamas veikas, kurios priskiriamos korupcinių nusikaltimų ratui. Ypatingas dėmesys skiriamas kyšininkavimo nusikaltimams – kyšio priėmimui bei papirkimui.

Atviros visuomenės instituto stojimo į Europos Sąjungą priežiūros programos ekspertai, 2002 m. atlikę nacionalinės teisės sistemos analizę, pažymėjo, kad „nukreipti prieš kyšininkavimą Lietuvos įstatymai dar ne visai atitinka tarptautines konvencijas. Tačiau, ekspertų nuomone, esamos spragos bus tinkamai užpildytos įsigaliojus naujajam Baudžiamajam kodeksui“¹⁶.

Vykdam tarptautinius įsipareigojimus 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) nustatytos naujos veikų sudėty, ¹⁷ prie egzistuojančių nuostatų šis kodeksas prideda baudžiamąją atsakomybę už prekiavimą įtaka; išplėstas subjekto sąvokos aiškinimas nustatant baudžiamąją atsakomybę ir valstybiniame, ir privačiame sektoriuje dirbantiems asmenims, kad ji apimtų tarptautinių viešųjų organizacijų ir užsienio valstybių pareigūnus, juridinius asmenis. Taigi BK nuostatos dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams iš esmės yra suderintos su minėtais ES teisės aktais, tačiau kyšininkavimas šiame skyriuje apibrėžtas siaurąją prasme, tai kyšio priėmimas, tarpininko kyšininkavimas, papirkimas, piktnaudžiavimas, tarnybos pareigų neatlikimas.

¹⁶ Stojimo į Europos Sąjungą stebėsenos procesas: korupcija ir antikorupcinė politika. Lietuva. 2002. p.76.

¹⁷ Nežiūrint korupcinių veikų rato išplėtimo, praktikoje kyšininkavimo nusikaltimai vis dar yra dažniausi. Analizuojant Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos statistikos duomenis, pastebima, kad kas ketvirta nusikalstama veika, susijusi su valstybės tarnyba, yra kyšininkavimo atvejis. E.Lipnickas. kai kurie probleminiai kyšininkavimo išaiškinimo ir tyrimo teisinio reguliavimo klausimai // Jurisprudencija, 2005. t67(59). p. 93.

2. PAPIRKIMO SUDĖTIS

BK korupcija yra išreikšta tokiomis nusikalstamomis veikomis, kaip kyšininkavimas, papirkimas, tarpininko kyšininkavimas, piktnaudžiavimas, tarnybos pareigų neatlikimas. Visi šie nusikaltimai reglamentuoti BK XXXIII skyriuje – „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.“ Papirkimas - tai tiesioginis ar netiesioginis kyšio pasiūlymas, pažadėjimas ar davimas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, arba tarpininkui siekiant tų pačių rezultatų. Taip papirkimas apibrėžiamas BK 227 straipsnio 1 dalyje. Papirkimas, iš visų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, turi vieną išskirtinį bruožą – subjektą. Įstatymų leidėjas nenumato specialaus požymio papirkimo vykdytojui, t.y. jis gali ir nebūti valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo.

2.1. OBJEKTAS

Svarbiausias veiksnys, nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą ir baudžiamąjį teisinį jo vertinimą, yra vertybės arba gėriai, kuriems šis poelgis daro žalą ar kelia pavojų.¹⁸ Objektas – pagrindinis objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis. Šis požymis įrodinėtinas tiriant ir nagrinėjant visas baudžiamąsias bylas. Objektas parodo, koks teisinis gėris yra saugomas, ginamas. Jei asmens veika kėsina į vertybes, kurių nesaugo baudžiamasis įstatymas, ji negali turėti nusikalstamos veikos sudėties ir už ją nenumatyta baudžiamoji atsakomybė.

Baudžiamosios teisės doktrinoje daugelis autorių (J. Liapunovas, M. Kvicinia, F. Kiričenko ir kt.) pateikia nuomonę, kad šio nusikaltimo objektas – normali valstybės aparato veikla.¹⁹ Šia prasme valstybės aparato normalus funkcionavimas yra suvokiamas kaip Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus atitinkanti veikla, sąžiningas suteiktų įgalinimų, tarnybos pareigų bei teisių vykdymas, o štai dėl kyšininkavimo nusikaltimų nukenčia valstybės institucijų autoritetas.

K. Jovaišos²⁰ nuomone, šios rūšies nusikaltimais yra diskredituojamos valstybės institucijos, menkinamas jų prestižas, iškraipoma pati teisėtumo samprata. J. Liapunovas

¹⁸ *Piesliakas V.* Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, p. 210.

¹⁹ *Ляпунов Ю. И.* Должностные преступления: учебное пособие. Киев, 1988. с. 13-15; *Кириченко. В. Ф.* Ответственность за должностные преступления по советскому уголовному праву. Москва, 1956, с. 14.; *П. Квициния.* Взятничество и борьба с ним. Сухуми, 1980, с. 16.

²⁰ *Jovaišas K.* Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. Vilnius, 1996, Nr. 1, p. 75.

pažymi, kad “pareiginiai nusikaltimai, kuriems būdingi savanaudiški tikslai, pasižymi didesniu pavojingumu ir žalingumu normaliai institucijų veiklai ir prestižui“.

Galima išskirti visą eilę vertybių, kurioms nusikaltimais valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padaroma žala: 1) valstybės ekonominė galia (ypač gerai iliustruoja šį pavyzdį vykdomi privatizacijos procesai, kuomet dėl korumpuotų asmenų valstybės turtas pusvelčiui pereina į privačias rankas); 2) valstybės institucijų prestižas (jo praradimas sukelia rimtas pasekmes teisėtumo užtikrinimui); 3) įmonių, įstaigų bei organizacijų ekonominis prestižas (jo praradimas sukelia neigiamas finansines pasekmes); 4) socialinis teisingumas (teisingas gėrybių paskirstymas tarp atskirų visuomenės narių); 5) teisingumas kriminalinėje sferoje (baudžiamosios atsakomybės išvengia asmenys, nusipelnę bausmės).²¹

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių baudžiamojoje byloje išaiškino, kad nusikaltimų valstybės tarnybai bendras objektas yra visuomeniniai santykiai, užtikrinantys valstybės aparato, visų valstybės institucijų funkcionavimą, t. y. valstybės prestižą. Šiais nusikaltimais iškraipoma valstybės aparato esmė ir tuo padaroma politinė, ideologinė, moralinė žala. Nusikaltimais valstybės tarnybai neretai pažeidžiami nuosavybės santykiai, piliečiams padaroma fizinė žala ir kt.²²

Taigi nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams rūšiniu objektu laikytina normali, teisinės valstybės siekį atitinkanti, efektyvi, autoritetinga, Konstitucijai, įstatymams ir kitiems teisės aktams neprieštaraujanti valstybės ar savivaldybės įstaigų ir institucijų bei asmenų, turinčių atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose, veikla.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme (toliau – VTI) nurodoma, kad valstybės tarnyba – teisinių santykių, atsirandančių įgijus valstybės tarnautojo statusą, jam pasikeitus ar jį praradus, taip pat atsirandančių dėl valstybės tarnautojo viešojo administravimo veiklos valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje įgyvendinant tam tikros valstybės valdymo srities politiką ar užtikrinant jos įgyvendinimo koordinavimą, koordinuojant tam tikros valstybės valdymo srities įstaigų veiklą, valdant, paskirstant finansinius išteklius ir kontroliuojant jų panaudojimą, atliekant auditą, priimant ir įgyvendinant teisės aktus, valstybės ir savivaldybės institucijų ar įstaigų sprendimus viešojo administravimo srityje, rengiant ar koordinuojant teisės aktų, sutarčių ar programų projektus ir teikiant dėl jų išvadas, valdant personalą arba turint viešojo administravimo įgaliojimus nepavaldžių asmenų atžvilgiu,

²¹ Ragauskas K. Korupcija – valstybės vėžys // Pozicija. Vilnius, 1999, Nr. 1, p. 29-30.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-521/1999.

visuma (2 str. 1 d.)²³.

Valstybės tarnyboje privalo vyrauti viešasis interesas, tai yra sprendimai turi būti priimami nešališkai ir teisingai, nes būtent tuo yra suinteresuota visuomenė. Viešojo intereso įgyvendinimas yra viena svarbiausių visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų. Dėl to valstybės tarnyba grindžiama reikalavimu, kad tarnautojai savo veikloje teiktų pirmenybę viešiesiems, bet ne privatiems interesams – kandidato ar asmens, dirbančio valstybinėje tarnyboje, (ar jo artimo giminaičio, ar šeimos nario) asmeniniam turtiniam ar neturtiniam suinteresuotumui, galinčiam turėti įtakos sprendimams atliekant tarnybines pareigas (2000 m. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 2 str. 2d.).

Papirkimas nėra nusikaltimas valstybės tarnybai tiesiogine prasme, nes šio nusikaltimo subjektui nebūtinai specialieji nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams subjekto požymiai. Atsakomybė už papirkimą būtent šiame BK skyriuje numatyta todėl, kad be šio nusikaltimo neįmanomas nusikaltimas grynai valstybės tarnybai – kyšio priėmimas.²⁴ Savo esme abu nusikaltimai labai artimi. Jeigu yra „duodantis“, atsiras ir „imantis“. Ir atvirkščiai, jeigu niekas kyšių neduotų, nebūtų ir kyšininkavimo nusikaltimų. Taigi ir vienu, ir kitu atveju yra pažeidžiami valstybės tarnybos principai. Žmogaus, visuomenės, valstybės gyvenime ypač svarbu efektyvus, stabilus, pagal Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus veikiantis valstybės aparatas.

Tiesioginis šiame darbe analizuojamos papirkimo sudėties objektas yra atskirų valstybės įstaigų, institucijų bei asmenų, turinčių atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėje teisminėje institucijoje, normali, efektyvi, autoritetinga pagal Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus, pvz., statutus, pareigybines instrukcijas, vykdoma veikla.

Įstatymų leidėjas nedetalizuoja kas gali būti kyšiu. Šis klausimas paliekamas spręsti baudžiamosios teisės teorijai ir teismų praktikai. J. Liapunovas teigia, kad kyšio dalyku plačiąja prasme gali būti bet kokia turtinė nauda, įskaitant ir turtines teises. Šiuo atveju, kalbant apie turtinę kyšio išraišką, turima omeny ne tik materialinė kyšio išraiška, bet ir jo vartojamoji vertė (turtinė daikto nauda).

J. Misiūnas pažymi, kad kyšiu gali būti tiek turtinės vertybės, tiek turtinio pobūdžio paslaugos (remonto darbai ir kt.), o štai neturtinės vertybės negali būti pripažintos kyšiu. K. Jovaišos nuomone, kyšiu gali būti bet kokia turtinė nauda ir skirsto ją į keturias grupes: 1) turtinės vertybės – pinigai, vertybiniai popieriai, namai, baldai, automobiliai, antikvariniai daiktai ir kt.; 2) teisė į turtą – dovanojimo sutartis, paveldėjimo teisės liudijimas; 3) nepagrįstai

²³ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 45-1708.

²⁴ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius, 2001, p. 292.

didelės palūkanos, mokamos už indėlius banke, ar beprocentinio kredito suteikimas arba atleidimas nuo turtinio įsipareigojimo; 4) nemokamai suteiktos mokamos paslaugos – kelialapiai, remonto darbai ir kt.²⁵

Tačiau teisės teorijoje dėl kyšio yra ir kitų nuomonių. A. Kricinia siūlo išplėsti kyšio dalyką, įtraukiant į jį tiek turtinę, tiek neturtinę (asmeninę) naudą. Šią savo nuomonę jis pagrindžia tuo, kad kyšiu gali būti viskas, kuo galima papirkti pareigūną ar tarnautoją. Reikėtų pažymėti, kad asmeninės naudos gavimas iš esmės yra labai platus terminas, apimantis protegavimą darbe, kilimą karjeros laiptais, lytinį pasitenkinimą, kerštą ir kt.

JAV mokslininkas V.M. Reismanas skiria tris kyšio rūšis:

1. kyšis mokamas valstybės tarnautojui siekiant paskubinti, užtikrinti jam priskirtų funkcijų vykdymą;
2. stabdantis kyšis - tai neteisėtas atlygis mokamas už tai, kad nebūtų taikoma tam tikra norma toje situacijoje, kur ji turėtų būti taikoma;
3. tiesioginis kyšis, kuriuo perkamos ne paslaugos, o pats valstybės tarnautojas, kuris padės spręsti problemas kai to reikės²⁶.

Reikėtų manyti, kad tiesioginis kyšis yra pats pavojingiausias, kadangi juo perkamas pats valstybės tarnautojas, kuris prisiima tam tikrus įsipareigojimus atitinkamoje situacijoje veikti taip, kaip to pageidavo kyšio davėjas, o ne pagal įstatymus. Tai kelia didelę grėsmę teisei valstybei, žmogaus teisėms, pakerta tinkamą valstybės valdymą, sąžiningumą, socialinį teisingumą.

Kalbant apie kyšį, pažymėtina, kad tai neteisėta turtinė nauda. Turtinė nauda apskritai – tai tam tikra ekonominė būklė (padėtis), atsirandanti asmeniui įgyvendinus turtinį interesą. Tai turtinio arba neturtinio pobūdžio atlygis, skirtas jį priimančiojo, pažadančio, susitariančio priimti, reikalavusio ar provokavusio duoti valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens naudai ar kitų kyšininko nurodytų asmenų naudai. Atlygis nebūtinai turi būti skirtas pačiam kyšininkui. Svarbiausia, kad dėl kyšininkavimo valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar ar jų nurodytas kitas asmuo gautų ar galėtų gauti neteisėtos ir nepagrįstos naudos.²⁷ Kyšis kaip turtinė nauda gali turėti įvairias materialias ir nematerialias formas:

- daiktai (įskaitant pinigus, vertybinius popierius);
- turtinės teisės;
- turtinių prievolių panaikinimas;
- sutaupymas nemokant už paslaugą;

²⁵ Jovaišas K. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Teisės problemos. Vilnius, 1996, Nr. 1, p. 76.

²⁶ Рейсман В. Скрытая ложь. Взятки: крестовые походы и реформы. – Москва, 1988, с. 125.

²⁷ Gavelytė I. Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė Nr. 53, 2004, p. 89.

- pranašumo konkurencinėje kovoje įgijimas;
- supažindinimas su komercine paslaptimi;
- pelną žadančių ryšių užmezgimas;
- ir kt.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.1 straipsnį daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Daiktai gali būti kilnojami, nekilnojami, suvartojami ir nesunaudojami, dalūs ir nedalūs, išimti iš apyvartos, ribotai esantys joje ir neišimti iš apyvartos.²⁸ Pažymėtina tai, kad kyšiu gali būti ir išimti iš civilinės apyvartos daiktai, tokie daiktai ir paslaugos, kurie turi vertę tik nelegalioje apyvartoje. Tai narkotinės medžiagos, nelegalūs ginklai, neteisėtai pagamintas alkoholis ir pan. Pinigai – tai Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, esantys teisėta atsiskaitymo priemone (CK 1.100 str.). Tai dažniausiai pasitaikanti kyšio išraiška.

Vilniaus miesto 2-os apylinkės teismo 2005 m. rugsėjo 15 d. nuosprendžiu L.Š. buvo nuteista už tai, kad 2005-01-14 į Vilniaus miesto 1-os apylinkės teismo kabinetą atnešė polietilininį maišelį su užrašu „Maxima“, kuriame kartu su materialinės vertės neturinčiais maisto produktais, buvo du užklijuoti vokai, L.Š. paskirti šio teismo teisėjui A.V., teismo posėdžių sekretorei S.P. Vokuose buvo atitinkamai – dviejų šimtų litų ir šimto litų kupiūros. Nuteistoji teigė, kad „ši dovanėlė teisėjui buvo duota ne kaip kyšis, o už žmoniškumą, kad nešė jai vandenį, priėmė išvogtą bylos medžiagą, leido sėdėti, kai reikėjo stovėti, neleido liudininkams pasisakyti, išlieti purvo ir melo“²⁹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija pažymėjo, kad BK specialiosios dalies skyriuje nevartojamas „dovanėlės“ terminas. BK 225 ir 227 straipsniuose vartojamas tik vienas terminas – „Kyšis“. Kyšis nuo dovanos iš principo skiriasi tuo, kad kyšis yra susitarimo tarp dviejų pusių dėl tam tikrų veiksmų atlikimo rezultatas, o dovana duodama nesant susitarimo dėl valstybės tarnautojo tam tikrų veiksmų atlikimo ar neatlikimo. Tačiau ir kyšį, ir dovaną jungia tai, kad ir kyšis, ir dovana duodami ir imami ne šiaip sau, o už kyšio ar dovanos davėjo pageidaujama valstybės tarnautojo elgesį, kuris gali pasireikšti teisėtu ar neteisėtu veikimu ar neveikimu vykdant įgaliojimus³⁰.

Kadangi „paslaugos už paslaugas“ dažnai būna neakivaizdžios, tai mokėtojai paprastai sako duodą dovanas. Labai dažni sandoriai, kuriuose kyšį reikia duoti pirmiau, negu jį gavęs atliks tai, ko iš jo laukiama. Tokie sandoriai yra rizikingi, nes nepadaręs ko reikia,

²⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Ketvirtoji knyga „Daiktinė teisė“. Vilnius, 2001, p. 163-164.

²⁹ Vilniaus miesto 2 –os apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-695-35/2005.

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006

korumpuotas pareigūnas gali tvirtinti, kad jo gautas mokėjimas buvo tik draugo dovana³¹. Kita vertus, jei jų santykiei sugenda, pareigūnas gali pranešti teisėsaugos institucijoms apie bandymą jį papirkti.

Dovanos teikiamos artimiausiems žmonėms, draugams, kolegoms. Dovana yra ne turtinė vertybė, o pirmiausia – draugystės ir pagarbos ženklas. Pasak Susan Rose-Ackerman, dovanos ir kyšiai turi vieną svarbų panašumą: nei vienu, nei kitu atveju kyšio ar dovanos davėjas negali kreiptis į teismą su reikalavimu gražinti sumokėtus pinigus arba suteikti jam tai, ko duodamas kyšį ar dovaną tikėjosi.

Kol kas jokie įstatymai nedraudžia teikti dovanas. Nėra ko smerkti medikų, jei už gerai atliktą darbą pacientai juo apdovanoja gėlėmis, šampanu ar pinigais. Svarbiausia, kad dovanos medikams būtų teikiamos po gydymo, o ne prieš³². Panaikinus CK 6.470 straipsnio 4 dalį, kuria medikams buvo draudžiama dovanoti didesnes nei 125 litų vertės dovanas, teismams bus lengviau nustatyti kyšio prievartavimo ar bandymo papirkti atvejus, nes dabar net ir penki litai ar gėlių puokštė³³ gali būti kyšis arba bandymas papirkti.

Remiantis CK prievolę galime apibrėžti kaip teisinį santykį, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriui) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Turtinių prievolių panaikinimas kaip kyšis pavyzdžiui, galėtų būti skolos atsisakymas už tam tikrų veiksmų atlikimą ar neatlikimą. Teismų praktikoje autorei rasti tokio pavyzdžio nepavyko, todėl pabandykime sukurti tokią situaciją. Sakykime valstybės tarnautojas A yra skolingas 1000 litų asmeniui B. Asmuo B atsisakė savo reikalavimo už tai valstybės tarnautojas „įtaisė“ jo sūnų C į aukštąją mokyklą. Šiuo atveju kyšis yra skolos atsisakymas. Asmuo B atsisakė savo reikalavimo už pageidaujamą valstybės tarnautojo elgesį, kuris pasireiškė neteisėtu veikimu.

Sutaupymo nemokant už paslaugą pavyzdį galime rasti baudžiamojoje byloje Nr. 2K – 43/2006. *V.P. buvo kaltinamas tuo, kad jis 2002 m. gruodžio mėnesį - 2003 m. sausio 15 d., tiesiogiai pažadėjo valstybės tarnautojai - VMI skyriaus viršininkei D.J. duoti kyšį – sumokėti ne mažiau kaip 600 litų už jos vairuojamo automobilio „Mazda 323“ remontą, siekdamas D.J., kaip valstybės tarnautojos, neteisėtos veikos vykdant įgaliojimus*³⁴. Taigi Valstybinės Mokesčių inspekcijos tarnautoja D.J. sutaupė tam tikrą sumą pinigų, kadangi jai pačiai nereikėjo mokėti už jos automobilio remontą. Tačiau už šią naudą buvo siekiama valstybės

³¹ Susan Rose-Ackerman. Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma. Vilnius, 1999, p. 138.

³² Kai kalbama, kad dovana įteikta po paslaugų atlikimo nelaikoma kyšiu, turima omenyje dovanas tik medicinos darbuotojams.

³³ Jei kyšio vertė itin menka, veika turėtų būti laikoma mažareikšme ir kaltininkas atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 37 straipsnį.

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43/2006.

tarnautojos neteisėtos veikos vykdant įgaliojimus.

Paslaptimi galima vadinti atskiram žmogui, žmonių grupei, visuomenei (valstybei) vertingą, reikšmingą informaciją, kuri yra patikėta arba kurią žino ribotas asmenų skaičius ir kuri yra tinkamai bei pakankamomis priemonėmis apsaugota nuo atskleidimo.³⁵ Informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu ji turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas ją yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą (CK 1.116 str. 1 d.).

Spartėjant techniniam progresui ir didėjant konkurencijai tarp ūkio subjektų, vystantis bendrovių ekonominio bei teisinio pobūdžio santykiams, vis aktualesnis tampa komercinės (gamybinės) paslapties, kaip bendrovės veiklai vertingos ir viešai neskelbiamos informacijos, laikytinos tam tikru nematerialiuoju jos turtu ir suteikiančios jai tam tikrų privalumų versle, teisinės apsaugos klausimas. Dabar tokios informacijos perdavimas, pardavimas valstybės tarnautojui yra laikoma kyšiu, bet tik tuomet, jei už tai iš valstybės tarnautojo bus tikimasi tam tikrų veiksmų atlikimo ar neatlikimo, o valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar jų nurodytas kitas asmuo gautų ar galėtų gauti neteisėtos ir nepagrįstos naudos. Jei kyšio davėjas komercine paslaptimi laikomą informaciją, kuri jam nepriklausė, gavo neteisėtu būdu, tai jam baudžiamoji atsakomybė gali iškilti ne tik už papirkimą, bet ir už komercinį šnipinėjimą³⁶. O jei kyšio davėjui tokia informacija buvo žinoma dėl jo pareigų, atliekamo darbo, tuomet jam gali būti inkriminuojamas ir komercinės paslapties atskleidimas³⁷.

Kyšiu gali būti netgi nuomonės išreiškimas duodančiojo kyšį naudai. *A.D. buvo kaltinamas tuo, kad būdamas valstybės pareigūnu – LR ginklų fondo vyriausiuoju specialistu importui – eksportui, priėmė kyšį stambiu mastu iš firmos valdytojo už tai, kad padėjo sėkmingai įvykdyti užsakymus, parduoti įvairios paskirties ginklus ir jų priedus bei išreiškė palankią nuomonę apie kyšio davėjo firmą*³⁸.

J.Misiūno nuomone „kyšiu laikoma ir vaišės restorane, kavinėje ar kitoje vietoje. Teisminėje praktikoje buvo žinomi atvejai, kai atitinkamas pareigūnas už vaišės restorane

³⁵ *Panomariovas A.* Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis teisinis reiškinys // *Jurisprudencija* Nr. 32 (24), 2002, p. 92.

³⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 210 straipsnyje numatyta atsakomybė už komercinį šnipinėjimą, kuris kelia didelį pavojų verslo saugumui. Pagal šį straipsnį atsako asmuo, kuris neteisėtai rinko komercine paslaptimi laikomą informaciją, jeigu tai darė norėdamas gautą informaciją perduoti kitai įmonei ar asmeniui arba ją panaudoti versle. Dažniausiai siekiama gauti komercine paslaptimi laikomą informaciją tam, kad galėtų ją panaudoti savo komercinėje veikloje ir taip padidinti savo įmonės pelną bei įgyti pranašumą rinkoje.

³⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 211 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už komercinės paslapties atskleidimą. Pagal šį straipsnį atsako asmuo, kuris komercine paslaptimi laikomą informaciją suteikė kitam asmeniui (kuris neturi teisės su šiomis žiniomis susipažinti) arba viešai ją paskelbė, norėdamas gauti turtinės ar asmeninės naudos, jeigu ši veika padarė didelės turtinės žalos nukentėjusiam asmeniui.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-18/2003.

padėdavo gauti autotransporto vairavimo teises, revizorius nuslėpė materialinių vertybių trūkumą prekybos įmonėje³⁹. Su tokia nuomone reikia sutikti, kadangi vaišės restorane, tai taip pat turtinė nauda, suteikta neteisėtai už pageidaujamų veiksmų atlikimą, šiuo atveju būtent už materialinių vertybių trūkumo nuslėpimą.

Pastaruoju metu keliamas klausimas: ar galima laikyti kyšiu seksualines paslaugas? Tokį klausimą iškėlė ir docentas O.Fedosiukas, nagrinėdamas nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, bei I.Gavelytė.

Šiais laikais yra perkama ir parduodama viskas. Egzistuoja ir mokamos seksualinės paslaugos, kurių apmokėjimas laikomas turtinio pobūdžio paslaugos teikimu, o turtinio pobūdžio paslaugos daugelyje valstybių pripažįstamos kyšiu⁴⁰. Todėl būtų teisinga manyti, kad mokamos seksualinės paslaugos gali būti kyšiu. Lytinis santykiavimas su valstybės tarnautoju ar jam prilygintu asmeniu bus laikomas kyšiu, jei tai yra atlygis už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą, ar siekiant neteisėtos valstybės tarnautojo veikos vykdant įgaliojimus. Reikia pabrėžti, kad lytinis santykiavimas bus laikomas kyšiu esant vienai būtinai sąlygai: valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo turi suprasti, kad tai yra ne meilės išraiška, o kyšis. Valstybės tarnautojas turi suprasti, kad seksualinės paslaugos jam suteikiamos kaip atlygis už tam tikrus jo veiksmus. Kita vertus, jis turi suprasti ir tai, kad gauna neteisėtą naudą, kadangi seksualinių paslaugų teikimas Lietuvos Respublikoje nėra įteisintas.

Čia susiduriame su viena problema. Baudžiamąją atsakomybę už papirkimą įstatymo leidėjas diferencijuoja pagal kyšio vertę. Jei kyšio vertė daugiau kaip 250 MGL, tai atsakomybė pati didžiausia, jeigu kyšio vertė neviršija 1 MGL, tai kaltininko veika kvalifikuotina kaip baudžiamasis nusižengimas. O kaip įvertinti seksualines paslaugas? Kaip įvertinti lytinį santykiavimą pinigine išraiška? Tokio pobūdžio kyšio pažadėjimas, pasiūlymas ar davimas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui būtų nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas? Manytina, kad tokiu atveju veika būtų vertinama pagal tai, kokių valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmų papirkėjas pageidautų – teisėtų ar neteisėtų. Jei papirkėjas siektų teisėto veikimo ar neveikimo, tuomet jis būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 227 straipsnio 1 dalį, o antruoju atveju – pagal BK 227 straipsnio 2 dalį.

Kaip jau buvo minėta, būtent kyšio turtinė vertė turi lemiamą įtaką nusikalstamos veikos kvalifikavimui. I.Gavelytė-Kalytienė daktaro disertacijoje iškėlė veikos kvalifikavimo klausimą, kai kyšis yra neturtinio pobūdžio, kurio neįmanoma įvertinti pinigine išraiška (pavyzdžiui, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį giriančio straipsnio išspausdinimas

³⁹ *Misiūnas J.* Atsakomybė už kyšininkavimą. Lietuvos TSR žinijos draugija, 1986, p. 7.

⁴⁰ *Cit. op.* 27, p. 89.

laikraštyje, padėkos rašto jam davimas ir pan.).⁴¹ Atsižvelgiant į tarptautiniuose teisės aktuose dėl korupcijos vartojamą nepagrįsto atlygio sampratą, pritaria I.Gavelytės-Kalytienės siūlymui BK aiškiau atskleisti kyšio sąvokos turinį. Jos nuomone, tai galėtų būti padaryta BK 225-227 straipsniuose įrašant žodžius „turtinio ir neturtinio pobūdžio kyšis“ arba BK 230 straipsnį papildant nauja dalimi ir joje pateikiant kyšio definiciją.

2.2. OBJEKTYVIEJI POŽYMIAI

Objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai – tai išorinė, akiai matoma šios veikos dalis. Kiekviena nusikalstama veika kažkaip pasireiškia išoriškai. Be išorinės raiškos padaryti nusikalstamos veikos neįmanoma.⁴² Vienos nusikalstamos veikos nuo kitų pirmiausiai ir skiriamos pagal objektyviuosius požymius. Todėl objektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai, skirtingai nuo kitų nusikalstamos veikos požymių, paprastai aprašomi BK specialiosios dalies dispozicijose.

Labai svarbu, kad objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai baudžiamosios teisės normoje būtų kuo tiksliau apibrėžti. Nuo to priklauso, ar neliks erdvės teismui plečiamai aiškinti įstatymą sprendžiant veikos nusikalstamumo ir asmens baudžiamosios atsakomybės klausimus, nes objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai parodo, koks žmogaus poelgis, kokiomis aplinkybėmis, yra baudžiamas ir kokie padariniai užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

Pavojinga veika yra nusikalstamos veikos ir jos sudėties šerdis, tai objektyvusis požymis, kurį įstatymų leidėjas visada naudoja formuluodamas nusikalstamų veikų sudėtis. Veika apima dvi žmogaus elgesio variacijas. Tai – veikimas (aktyvus elgesys) ir neveikimas, kuris apima pasyvų elgesį, t.y. tam tikro veiksmo neatlikimą, bet tik tada, kai asmuo turi pareigą veikti.

Papirkimo sudėtyje veika pasireiškia keliais alternatyviais veiksmais: tiesiogine ar netiesiogine forma valstybės tarnautojui arba jam prilygintam asmeniui, arba tarpininkui

- kyšio pasiūlymas;
- pažadėjimas duoti kyšį;
- kyšio davimas.

Kyšio pasiūlymas, pažadėjimas ar davimas – tai aktyvūs kaltininko veiksmai, atliekami įvairiais būdais. Pagal kyšio davėjo veiksmus, papirkimas gali būti skirstomas į:

- *tiesioginį* (atvirą), reiškia, kad kyšis siūlomas, žadamas ar duodamas atvirai, nemaskuojant kyšio davimo tikslo, tiesiai išreiškiant ko už tai tikimasi iš kyšio

⁴¹ Gavelytė-Kalytienė I. Kyšininkavimo prevencija ir kontrolė. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006, p. 20-21.

⁴² Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, p. 205 – 206.

priėmėjo;

- *netiesioginį* (užmaskuotą), kai kyšis siūlomas, žadamas ar duodamas slepiant tikrąją to priežastį, tikslą (pvz.: kyšį dovanojant, pralošiant, mokant nepriklausančias premijas, valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens artimiesiems dovanojant vertybes ar teikiant materialines paslaugas).

Žodis siūlyti reiškia ką nors siūlyti, rekomenduoti⁴³. Kyšio pasiūlymas – tarnautojo ar jam prilyginto asmens informavimas, kad jeigu jis sutiktų patenkinti papirkėjo interesą, tai gautų kyšį. Siūloma gali būti žodine forma arba raštu, taip pat veiksmu, iš kurio galima suprasti, jog siūlomas kyšis. *Pavyzdžiui, buvo sulaikytas Lenkijos pilietis į Lietuvą neteisėtai gabenęs cigaretes. Jį patikrinti sustabdžiusius Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnus jis pamėgino papirkti siūlydamas 500 JAV dolerių. Pamatęs, kad jo paslėptos prekės rastos, vilkiko vairuotojas, siekdamas išvengti administracinės atsakomybės, pasieniečiams pasiūlė „susitarti“. Kai šie išpėjo vairuotoją dėl gresiančios baudžiamosios atsakomybės, lenkas į savo pasą įdėjo 500 JAV dolerių ir ištiesė arčiausiai stovėjusiam specialiojo būrio pasieniečiui⁴⁴. Pasiūlymas pirmiausia buvo pateiktas žodžiu, norėjo “susitarti”, tačiau pasieniečiams nesutikus, Lenkijos pilietis siūlė kyšį veiksmu, t.y. įdėjo pinigus į pasą ir ištiesė pasieniečiui.*

Pasiūlymas yra baigtas nusikaltimas nuo supažindinimo su informacija momento. Siūlymas taip pat gali pasireikšti kaip trečiojo asmens skatinimas tarpininkauti – siūlymas perduoti kyšį tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, siūlymas padėti paveikti juos. Nesvarbu ar tarpininkas gautų naudos ar ne.

Žadėti – manyti ar rengtis ką daryti, ketinti, norėti, pranešti apie būsimą savo veiksmą, sakyti ką duosiant, darysiant ar būsiant, teikti vilties pažadais, leisti tikėti gausiant⁴⁵. Pažadas duoti kyšį – sutikimas duoti kyšį, jei bus patenkintas kyšio davėjo interesas. Pažadas papirkėjo gali būti duodamas konkrečiai neįvardijant kyšio pobūdžio, dydžio, už kokias veikas jis bus duodamas. Tai yra abstraktus pažadas prireikus padėti išspręsti susidariusias problemas. Taip pat gali būti pažadama pagelbėti konkrečioje situacijoje ir už tai priimti tam tikrą konkrečiai neapibrėžtą atlygį. Taigi pažadėjimo sąvoka leidžia spręsti apie mažesnę korupcinę veiką darančių asmenų valios suderinamumo lygį⁴⁶. Čia nėra konkretaus susitarimo. Susitarimas pagal galiojančius įstatymus nėra būtinas šio nusikaltimo sudėties požymis. Baudžiamąją atsakomybę apsprendžia ne susitarimo buvimas, o papirkimo motyvas, t.y. pageidautinas kyšio

⁴³ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Internetinė versija. www.lkz.lt.

⁴⁴ Valstybės sienos apsaugos tarnybos pranešimas spaudai. www.pasienis.lt/press/20070112_1.htm.

⁴⁵ *Cit. op.* 43.

⁴⁶ *Cit. op.* 27, p. 87.

davėjui valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimas ar neveikimas⁴⁷.

Ir siūlymas, ir pažadas labai artimos sąvokos. Sunku tarp jų išvelgti skirtumą. *Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamosios bylos nuosprendžiu A.M. nuteistas už tai kad, „tiesiogiai pasiūlė, pažadėjo duoti valstybės pareigūnui – Mokesčių policijos departamento inspektoriui D.A. 5000 litų kyšį už pageidaujamą neteisėtą veikimą“*⁴⁸. Nuosprendyje nėra tiksliau nurodyta kuo pasireiškė siūlymas, ir kuo - pažadas. Galima manyti, kad teismui atrodė, jog abi sąvokos yra tapačios. Tačiau taip nėra, tik riba tarp siūlymo ir pažado yra labai maža. Logiškai mąstant, pirmiausia kyšio davėjas turėtų išreikšti pasiūlymą duoti kyšį. Ir tik tuomet, kai iš valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, kuriam kyšis siūlomas, veiksmų galima suprasti, kad pastarasis tam neprieštarauja, turėtų būti duodamas pažadas.

Kitoje byloje *E.V. ir D.V. nuteisti už tai, kad 2003 m. gruodžio 9 d. apie 14.30 val. kelyje Vilkyškiai - Šereitlaukis, tiesiogiai pasiūlė įgaliojimus vykdantiems pasieniečiams D.P. ir T.M. 10000 litų kyšį, siekdami neteisėtos šių valstybės tarnautojų veikos: nesulaikymo ir nepatraukimo atsakomybėn už tai, kad E. Valasevičiaus vairuojamu mikroautobusu „Volkswagen Transporter“, valst. Nr. PKV 907, priklausančiu Daliai Valasevičienei, neteisėtai gabeno akcizais apmokestinamų prekių su Rusijos Federacijos banderolėmis – 10000 pakelių cigarečių „Saint George“ ir 10000 pakelių cigarečių „Saint George Lights“, kurių bendra vertė 16000 litų. Šiuo atveju abu asmenys nuteisti tik už pasiūlymą duoti kyšį, kuris pasireiškė tuo, kad pinigai buvo ištraukti iš vidinės striukės kišenės*⁴⁹.

Duoti – daryti, kad kas gautų, galėtų paimiti, įteikti, padaryti taip, kad turėtų. Paduoti – perleisti paliekant, pasitraukiant.⁵⁰ Kyšio davimas – turtinės naudos suteikimas. Jis gali pasireikšti kaip veikimas ar neveikimas, dėl kurio kitas asmuo gauna turtinę naudą. Kyšio davimas gali pasireikšti kaip pinigų ar daiktų perdavimas, sutarties pasirašymas, pinigų pervedimas į sąskaitą, susilaikymas nuo tam tikrų turtinių veiksmų, nenaudingų paperkamajam ir pan.

Vienais atvejais kyšis duodamas prieš atliekant davėjo interesais kokius nors veiksmus, kitais – po to, kai jis tuos veiksmus jau atlikęs. Kai kyšis duodamas po tam tikrų veiksmų atlikimo ar neatlikimo, dažnai jis įvardijamas kaip dovana ar padėka. A.J.Svetlov⁵¹ nepripažįsta kyšininkavimo situacijos, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo už neviršijant jo įgaliojimų darbo atlikimą priima tam tikrą dovaną, kuri iš anksto nebuvo žadėta. Ši pozicija grindžiama tuo, kad papirkėjas iš anksto duodamas kyšį valstybės tarnautojui arba

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006.

⁴⁸ Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-141-380/2006.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245/2005.

⁵⁰ *Cit. op.* 43.

⁵¹ Светлов А. И. Ответственность за взяточничество. Киев, 1978. с. 229-230.

siūlydamas, žadėdamas tokį kyšį duoti, siekia šiuo kyšiu paveikti valstybės tarnautojo elgesį savo interesams patenkinti. O asmuo, atsidėkodamas valstybės tarnautojui už jau atliktą darbą, neturi tikslo jo papirkti – jam naudinga veika jau ir taip atlikta⁵². Tačiau su tokia pozicija negalima sutikti, kadangi tokios dovanos ar padėkos, už tam tikrą, neviršijant savo įgaliojimų atliktą darbą, priėmimas sąlygoja valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens priklausomybę nuo dovaną davusiojo. Dovanos davėjas gali tikėtis, kad jo dosnumo valstybės tarnautojas nepamirš ir ateityje. O tai leistų abejoti valstybės tarnautojo nešališkumu, nepaperkamumu, griežtu teisės aktų laikymusi.

Įstatymo leidėjas nereikalauja, kad kyšis būtų duotas ar priimtas prieš atlikimą ar neatlikimą kokių nors veiksmų, kuriuos valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo turėjo ar galėjo atlikti dėl savo atliekamų pareigų. Pagal įstatymą neturi reikšmės, kada buvo duotas kyšis – iki to, kol dar valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo neatliko kyšio sąlygotų veiksmų, ar po to, kai tie veiksmai jau buvo atlikti⁵³. VTĮ 17 straipsnyje aiškiai įtvirtinta, kad valstybės tarnautojams draudžiama gauti kitą negu šio įstatymo nustatytą darbo užmokestį, išskyrus konkrečias įstatyme aptartas išimtis. Pripažinimas, kad dovana, priimta po teisėtos veikos atlikimo nėra kyšis, daugeliu atveju sudarytų sąlygas išvengti baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą, nes korupciniu sandoriu suinteresuotas kyšininkas ims kyšį tik įvykdęs tam tikrą veiklą, kurios atlikimu yra suinteresuotas papirkėjas. Galima pateikti pavyzdį iš jau minėtos LR Aukščiausiajame Teisme nagrinėtos baudžiamosios bylos Nr. 2K – 195/2006, kur nuteistoji L.Š. teigė, kad *“jos perduoti daiktai yra dovanėlė, bet ne kyšis, nes teisėjas A.V. jau buvo atlikęs veiksmus, už kuriuos ji kyšį davė”*. Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad veikos kvalifikavimui neturi reikšmės padarymo laikas (iki valstybės tarnautojui atliekant veiką papirkėjo naudai ar po to), nei susitarimo buvimas. Palikusi kyšį nuteistoji L.Š. manė, kad atliko visus veiksmus, būtinus BK 227 straipsnyje įtvirtintai papirkimo sudėčiai realizuoti. Todėl kasatorės teigimas, kad kyšio davimas už pageidaujamą teisėtą veikimą po to, kai teisėjas A.V. jau buvo priėmęs jai palankų nuosprendį, kuriuo baudžiamoji byla nutraukta, nėra papirkimas BK 227 straipsnio prasme, neatitinka šio baudžiamojo įstatymo aiškinimui⁵⁴.

Užmegzti korupcinius ryšius su pašaliniais asmenimis yra rizikinga. Tas, kas pirmas pareiškia norą duoti ar gauti kyšį, tampa priklausomas nuo kitų, kurie gali grasinti pranešiantys apie neteisėtus veiksmus⁵⁵. Taigi galinčių duoti kyšius žmonių skaičiaus apribojimas sumažina pavojų, kad nauji žmonės demaskuos. Tampa svarbi trečioji šalis – tarpininkas. Kyšio

⁵² *Cit. op.* 27, p. 86.

⁵³ *Ignotas M.* Pareiginiai nusikaltimai. Vilnius, 1983, p. 72.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006.

⁵⁵ *Susan Rose – Ackerman.* Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma. Vilnius, 1999, p. 142.

pasiūlymas, pažadas duoti kyšį ir kyšio davimas tarpininkui gali reikšti tiek paties tarpininko papirkimą, kad šis paveiktų tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, tiek ir to tarnautojo ar jam prilyginto asmens papirkimą per tarpininką. Šio nusikaltimo esmė, kad kyšis siūlomas, pažadamas ar duodamas ne pačiam valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, o trečiajam asmeniui, kuris turi perduoti kyšį valstybės tarnautojui. Tai trečiojo asmens skatinimas tarpininkauti – siūlymas perduoti kyšį tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, siūlymas padėti paveikti juos. Nesvarbu ar tarpininkas gautų naudos ar ne. Tarpininko veikla – tai kyšio perdavimas tiesioginiam adresatui, kaip atlygio už papirkėjo pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginamo asmens veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus. Tarpininko veiksmus apibūdina tai, kad jis perduoda kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, palengvindamas kyšio davėjo veiksmus. Papirkimas per tarpininką gali būti painiojamas su tarpininko kyšininkavimu, kuomet jis pats priima kyšį ir už kyšį daro įtaką tam tikriems asmenims. Tai yra savarankiškas kyšio paėmimas už tam tikrą įtaką, kuri bus padaryta tam tikriems asmenims ar institucijoms. Tarpininko kyšininkavimas yra savitas „įtakos pardavimas už kyšį“⁵⁶ E.K. buvo kaltinamas pagal BK 226 straipsnio 1 dalį tuo, kad pasinaudodamas savo pažintimi su viešosios policijos kelių patrulių rinktinės paieškos poskyrio vyresniuoju inspektoriumi R.K., už 1000 litų kyšį pažadėjo nukentėjusiajam V.M. paveikti R.K., kad jis neteisėtai veiktų. E.K. paėmė iš nukentėjusiojo 1000 litų, iš kurių 500 litų nunešė ir padėjo R.K. kabinete ant stalo, o likusius 500 litų pasiliko sau. Kauno miesto apylinkės teismas nenustatė, kad E.K. dalyvavo padarant veiką, turinčią šio nusikaltimo požymių ir jį išteisino. Kauno apygardos teismas panaikino išteisinamąjį nuosprendį ir priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo E.K. nuteisė už tarpininko kyšininkavimą. Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija pažymėjo: tarpininko kyšininkavimo esmė yra ta, kad tarpininkas už atlyginimą (kyšį) daro viską, kad kitos institucijos, įstaigos ar organizacijos, valstybės tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys patenkintų kyšio davėjo interesus. Pagal išdėstytus teiginius E.K. 1000 litų buvo perduoti R.K. papirkimui, o ne kaip kyšis pačiam E.K.⁵⁷ Teisėjų kolegija Kauno apygardos teismo nuosprendį panaikino ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Galima būtų padaryti išvadą, kad BK 227 straipsnio prasme tarpininkas atlieka daugiau kyšio perdavėjo vaidmenį. Jis nesinaudoja savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais ar pažintimis, kad paveiktų valstybės tarnautoją ar jam prilyginamą asmenį. Ši veika atitinka tarpininko kyšininkavimo požymius. Be to, pati sąvoka „tarpininko kyšininkavimas“ jau pasako, kad tarpininkas veikia už kyšį. BK 227 straipsnyje įstatymų leidėjas nėra nurodęs, kad

⁵⁶ Pakštaitis L. Kyšininkavimo nusikaltimų kriminalizacijos raida Lietuvoje // Teisė Nr. 41, 2001, p. 130.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-434/2005.

tarpininkas atlieka kažkokius veiksmus būtinai už kyšį. Šiuo atveju nėra svarbu, ar tarpininkas gauna kažkokios naudos ar ne.

Įstatymų leidėjas papirkimo sudėtį sukonstravo taip, jog užtenka bent vieno alternatyvaus veiksmo, kad veika būtų baigta. Kad iškiltų baudžiamoji atsakomybė už papirkimą užtenka nustatyti faktą, kad kyšis buvo siūlomas, pažadėtas ar duotas valstybės tarnautojui, jam prilygintam asmeniui ar per tarpininką. Siūlantis, pažadantis ar duodantis kyšį asmuo, paprastai būna suinteresuotas valstybės tarnautojo elgesiu, nori, kad šis išpildytų jo pageidavimą. Neretai šie asmenys dėl kyšio susitaria, bet tai nekeičia nusikaltimo esmės.

Jei įstatymo leidėjas konstruodamas nusikaltimo sudėtį apsiriboja tik veikos aprašymu, o jos pasekmes palieka už nusikaltimo sudėties ribų, tokios sudėtys vadinamos formaliosiomis nusikaltimų sudėtimis. Šiuo atveju nusikaltimo baigtumui pakanka tik pačios veikos atlikimo. Tačiau nereikia manyti, kad darant šį nusikaltimą neatsiranda jokių žalingų pasekmių. Nėra nusikaltimų dėl kurių nekiltų tam tikrų neigiamų pasekmių. Duotas kyšis sąlygoja nesažiningą valstybės tarnautojų ar jiems prilyginamų asmenų elgesį. „Papirkimas“ BK 227 straipsnio prasme – tai veikimas, kurio metu asmuo siūlo, pažada ar duoda valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, daiktų ar paslaugų forma kyšį. Papirkimo sudėtyje aprašomos tik veikos, pasekmių, kaip pavojingos veikos rezultato, įstatymų leidėjas nenurodo. Taigi, BK 227 straipsnyje numatyta papirkimo sudėtis yra formali, todėl kyšio davimas yra baigtas nuo atitinkamų veiksmų padarymo momento. Vien tik kyšio pasiūlymas jau yra baigtas nusikaltimas. Pasiūlymas kaip veika nesuponuoja rezultato, t.y. realaus kyšio priėmimo. Todėl net ir “nesėkmingas” pasiūlymas laikytinas baigta nusikalstama veika.⁵⁸ *V.P. buvo išteisintas nesant jo veikoje nusikaltimo požymių, numatytų BK 227 straipsnio 2 dalyje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino šį Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo nuosprendį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teisme. Vilniaus miesto 1-asis apylinkės teismas, išteisindamas V.P., padarė išvadą, jog jis D.J. tik siūlėsi pinigais apmokėti automobilio remontą ir tai nėra nusikaltimas*⁵⁹. Reikia pažymėti, kad tokia teismo išvada yra klaidinga, kadangi BK 227 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę ir už pasiūlymą duoti kyšį. Kitoje byloje teismas išteisino A.M. nurodydamas, kad siūlymu jis tik atskleidė savo tyčią – turėjo tikslą padaryti nusikaltimą, tačiau nusikalstamiems veiksams realizuoti nesiėmė jokių veiksmų. Apeliacinės instancijos teismas panaikino išteisinamąjį nuosprendį ir nurodė, kad “*tai, jog A.M. nedavė kyšio, negali būti vertinama kaip jo nusikalstamų veiksmų realizavimo atsisakymas, nes jis šių veiksmų atsisakė atsižvelgęs į tai, kad policijos pareigūnas*

⁵⁸ *Fedosiukas O.* Dėl nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) teismų praktikos apibendrinimo projekto (oficialiai neskelbiama).

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43/2006.

*neėmė siūlomo kyšio, tai yra dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jo valios”.*⁶⁰

Kauno apygardos teismo 2004 m. balandžio 9 d. nuosprendžiu V.E. nuteistas už tai, kad 2003 m. birželio 19 ir 23 dienomis valstybės tarnautojui – Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnui pažadėjo duoti 700 JAV dolerių kyšį už pageidaujamą jo neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus – padėjimą jam ir jo giminaičiams neteisėtai pereiti Lietuvos Respublikos valstybės sieną į Lenkijos Respubliką. Pasiūlymas ar pažadas duoti kyšį gali pasireikšti nurodant konkretų kyšio dydį, jo perdavimo vietą, laiką arba tik abstrakčiu pasiūlymu ar pažadu jį duoti už pageidaujamą veikimą ar neveikimą. Pažadas yra baigtas, nuo sutikimo duoti kyšį, jei bus patenkinti papirkėjo interesai, išreiškimo momento.

Pasigirsta nuomonių, kad papirkimas ir kyšio priėmimas yra vieno reiškinių sudėtinės dalys, o kyšio davėjas ir priėmėjas – bendrininkai, todėl sprendimai pripažinti kaltu kyšio davėją ir nutraukti bylą kyšio priėmėjui prieštarauja įstatymui. Jau mūsų nagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K – 195/2006 nuteistoji L.Š. teigė, kad „*baudžiamoji atsakomybė už papirkimą negalima be kyšininkavimo, t.y. būtina, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo priimtų kyšį*“. Tokiai nuomonei negalima pritarti. Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija laiko, kad papirkimas įmanomas ir be kyšio priėmimo. Tuo atveju, kai papirkėjas atlikęs savo veiksmus nutraukia pokalbį arba pasišalina, nesulaukęs kyšio priėmėjo reakcijos į jo veiksmą, ar ji jam nesvarbi, veika laikoma baigta, neatsižvelgiant į tai, ar valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo priėmė ar nepriėmė jam duotą kyšį.⁶¹ Šiuo atveju, nuteistoji L.Š. būtent tokius veiksmus ir atliko. Paaiškinusi teisėjui ir sekretorei, kad tai ne kyšis, o dovanėlė, paliko maišelį su jame esančiais daiktais kabinete, prie drabužių kabyklos, ir skubiai pasišalino. Ji nesulaukė teisėjo ir sekretorės reakcijos į jos veiksmus, manė, kad atliko visus veiksmus, būtinus papirkimo sudėčiai realizuoti.

Galima ir tokia situacija, kai papirkėjas įmeta voką su pinigais į valstybės tarnautojo rašomojo stalo stalčių tuo metu, kai pastarasis nususukęs kalba telefonu, ir pasišalina iš kabineto. Šiuo atveju papirkimas taip pat bus baigtas, nors ir valstybės tarnautojas radęs voką su pinigais tuoj pat praneš teisėsaugos institucijai, t.y. kyšio nepriims.

Kvalifikuojant kyšio davimą neturi reikšmės, ar pageidaujami veiksmai atlikti ir koks jų pobūdis. Kyšis gali būti duodamas už teisėtą veiką ar neteisėtą veikimą ir ne visada kyšio davėjo siekiamas rezultatas gali būti sukonkretintas. Taip pat neturi reikšmės ta aplinkybė, kad kyšis paduotas asmeniui, kuris iš tikrųjų negali atlikti tokių veiksmų, kurių pageidauja kyšio davėjas. Įstatymas numato atsakomybę už kyšio davimą ir laiko nusikaltimą baigtu

⁶⁰ Šiaulių apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-226-116/2006.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2006.

nepriklausomai nuo veiksmų, kurie gali būti atlikti už kyši, pobūdžio⁶². *Nuteistasis V.J. buvo nuteistas už papirkimą pagal BK 284 straipsnį (1996 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija). Savo kasaciniame skunde jis teigė, jog šio nusikaltimo nepadarė, nes papirkimu laikomas pinigų perdavimas pareigūnui už atlikimą ar neatlikimą veiksmų, kuriuos jis turėjo ar galėjo atlikti eidamas pareigas. Tuo tarpu kasatorius perdavė pinigus VSD pareigūnui G.S. už tai, kad jis neatliktų veiksmų, kurių pagal įstatymą neturėjo teisės ir negalėjo atlikti, todėl kasatoriaus veikoje nėra nusikaltimo požymių⁶³. Visai neturi reikšmės ta aplinkybė, kad kyšio davėjas klaidingai manė duodąs kyši „reikiamam“ asmeniui. Veikos baigtumui svarbu tai, kad kyšio davėjas buvo įsitikinęs, jog duoda kyši tam, kas gali atlikti jo pageidaujamus veiksmus.*

Jeigu valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar tarpininkas duodamo kyšio nepriima dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo papirkėjo valios, papirkėjo veika kvalifikuojama kaip baigtas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas.

Kai asmuo perduoda kyši ir suvokia, kad valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo kyšio nepriėmė, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas kyšininkauti pagal 22 straipsnio 1 dalį ir BK 227 straipsnio atitinkamą dalį priklausomai kyšio vertės. *K.C. siekdamas išvengti administracinės atsakomybės, davė policijos pareigūnams K.R. ir G.M. 50 litų už tai, kad šie nesurašytų administracinės teisės pažeidimo protokolo už kelių eismo taisyklių pažeidimą ir nebaustų jo už tai, tačiau pareigūnai kyšio nepriėmė. Tokiu būdu K.C. pasikėsino papirkti valstybės tarnautojus⁶⁴.*

Raseinių rajono apylinkės teismas M.V. veiksmus perkvalifikavo iš BK 227 straipsnio 2 dalies į BK 22 straipsnio 1 dalį ir 227 straipsnio 2 dalį, kadangi pareigūnas papirkėjo siūlomo kyšio atsisakė, apie tai iš karto pranešė specialiujų tyrimų tarnybos pareigūnams (baudžiamoji byla Nr. 1-10-0476/2006).

Jeigu valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar tarpininkas duodamo kyšio, kuris anksčiau nebuvo pasiūlytas ar pažadėtas duoti, nepriima ir papirkėjas tai suvokia, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas duoti kyši.

Tokie veiksmai, kai papirkėjas per klaidą kyši įteikia ne valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, kvalifikuotini kaip pasikėsinimas papirkti⁶⁵. Tačiau tokiu atveju būtina sąlyga, kad papirkėjas duodamas kyši manytų, jog duoda jį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui. Papirkėjas turi būti įsitikinęs savo veiksmų teisingumu. J.Misiūnas pabrėžia, kad toks asmuo priėmęs vertybes atsako už sukčiavimą.

⁶² *Ignotas M.* Pareiginiai nusikaltimai. Vilnius, 1983, p. 70.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-743/2003.

⁶⁴ Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-1051-347/2006.

⁶⁵ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius, 2001, p.293.

2.3. SUBJEKTAS

Už kyšio priėmimą pagal BK atsako tik valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo, o kyšio davėju gali būti bet kuris pakaltinamas, nuo 16 metų amžiaus asmuo. BK 227 straipsnio dispozicija nereikalauja, kad šios nusikalstamos veikos subjektas būtinai turi būti specialus, kurio apibūdinimą randame BK 230 straipsnyje. Paveikti valstybės tarnautoją ar jam prilyginamą asmenį už kyšį gali ir asmuo, kurį su valstybės tarnautoju ar jam prilyginamu asmeniu sieja asmeniniai, giminystės ryšiai, pažintys ar visiškai svetimas asmuo. Jei papirkimo subjektas yra valstybės tarnautojas, A.Svetlovo nuomone, tai turėtų būti sunkinančia aplinkybe.⁶⁶

Pabrėžtina, kad 1997 metų Konvencija dėl kovos su korupcija praplėtė kategoriją pareigūnų, kuriems taikomi papirkinėjimą liečiantys įstatymai, kad būtų apimtas kiek galima platesnis ES tarnautojų spektras. Tarptautinių teisės aktų reikalavimų pagrindu BK padaryti pakeitimai, kuriais remiantis buvo įtvirtinta privataus sektoriaus subjektų ir juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, o šalia valstybės tarnautojo atsirado valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvoka. Didelis minėtų asmenų skaičius gali sukelti sunkumų nustatant ar tam tikras asmuo gali būti nagrinėjamos nusikalstamos veikos subjektu ir tikrai tikslus minėtų asmenų tipinių požymių išskyrimas baudžiamajame įstatyme⁶⁷, leidžia išvengti kvalifikavimo klaidų.

Kadangi baudžiamoji atsakomybė už papirkimą iškyla siūlant, pažadant ar duodant kyšį ne bet kam, o tik valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, būtų tikslinga bent trumpai paaiškinti įstatymo leidėjo pateiktas valstybės tarnautojų rūšis. Taip bus galima geriau suvokti, kokių konkrečiai valstybės tarnautojų veikla pažeidžiama šiuo nusikaltimu.

BK 230 straipsnio 1 dalyje įstatymo leidėjas nurodo, kad „valstybės tarnautojai yra asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, - valstybės politikai, viešojo administravimo valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą bei kiti asmenys, kurie dirbdami valstybės ar savivaldybės institucijose ar įstaigose, teisminėse, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ir joms prilygintose institucijose atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas“.

1. *Valstybės politikai.* Tai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka išrinkti ar paskirti į Respublikos Prezidento, Seimo pirmininko, Seimo nario, Ministro pirmininko, ministro, savivaldybės tarybos nario, savivaldybės mero, savivaldybės mero pavaduotojo pareigas (VTĮ

⁶⁶ Светлов А. Ответственность за должностные преступления. Киев, 1978, с.228.

⁶⁷ Prapiestis J. Pareiginių nusikaltimų subjekto sąvoka asmens neliečiamybės konstitucinių garantijų šviesoje // Teisė. Mokslo darbai Nr. 21, 1986, p. 91.

2 str. 11 d.). Šiems asmenims Valstybės tarnybos įstatymas netaikomas. Valstybės politikų veiklą reglamentuoja LR Prezidento įstatymas, LR Seimo statutas, LR Vyriausybės įstatymas, LR Savivaldos įstatymas ir kt. Kaip pavyzdį būtų galima pateikti Vilniaus miesto mero A.Zuoko baudžiamąją bylą. Meras buvo kaltinamas tuo, kad organizavo valstybės tarnautojo V.D. papirkimą, t. y. parengė šios nusikalstamos veikos planą ir vadovavo vykdant šį nusikalstamą sumanymą.⁶⁸

2. *Viešojo administravimo valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą.* Čia svarbu tai, kad dabar galiojančiame Valstybės tarnybos įstatyme (įsigaliojo 2002 m. liepos 1 d.) nebeliko „viešojo administravimo valstybės tarnautojo“ kategorijos. Iki 2002 m. liepos 1 d. galiojusiam įstatyme „viešojo administravimo valstybės tarnautojas“ buvo apibrėžiamas kaip dirbantis valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje ir atliekantis įstatymų ir jų pagrindų priimtų teisės aktų nustatytas viešojo administravimo funkcijas⁶⁹, tai yra vykdomąją veiklą, skirtą valstybės ar vietos savivaldos institucijų aktams įgyvendinti bei numatytoms viešosioms paslaugoms administruoti⁷⁰. Atsižvelgiant į naująją Valstybės tarnybos įstatymo redakciją, BK 230 straipsnio 1 dalis keistina, atsisakant viešojo administravimo tarnautojo sąvokos. Užtektų įtvirtinti tai, kad, be kitų BK nurodytų asmenų, valstybės tarnautojai yra valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą⁷¹.

3. *Asmenys, dirbantys valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose.* Tai asmenys dirbantys bet kuriose valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose ir atliekantys valstybės valdymą (vyriausybėje, ministerijose, vyriausybės įstaigose, įstaigose prie ministerijų, apskrities administracijose, savivaldybės administracijose, seniūnijose ir pan.).

4. *Asmenys, dirbantys teisminėse, teisėsaugos institucijose.* Tai asmenys dirbantys teismuose, prokuratūrose, ikiteisminio tyrimo įstaigose, kurių veikla susijusi su teisingumo vykdymu, baudžiamųjų, administracinių, civilinių klausimų bei ginčų sprendimu (teisėjai, prokurorai, ikiteisminio tyrimo pareigūnai, arbitrai, ginčų komisijų nariai ir pan.).

5. *Asmenys, dirbantys valstybės kontrolės ir priežiūros ir joms prilygintose institucijose.* Tai asmenys dirbantys institucijose, kurių pagrindinė ar viena iš pagrindinių veiklos krypčių yra tam tikros visuomeninio gyvenimo srities priežiūra bei kontrolė (Seimo kontrolierių įstaiga, Valstybinė darbo inspekcija, Viešųjų pirkimų tarnyba, Valstybinė mokesčių inspekcija, Muitinė, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Energetikos valstybinė inspekcija ir pan.).

Visi nurodyti valstybės tarnautojai pagal BK 230 straipsnio 1 dalį laikomi valstybės

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-526/2005.

⁶⁹ Iki 2002 m. liepos 1 d. galiojusio LR Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 6 dalis //Valstybės žinios. 1999, Nr. 66-2130.

⁷⁰ *Cit. op.* 69, 2 straipsnio 5 dalis.

⁷¹ *Cit. Op.* 27, p. 94.

tarnautojais, jei atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas.

Pagal naująjį BK kaip kyšininkavimo nusikaltimų subjektais pripažįstami ir oficialūs kandidatai į valstybės tarnautojų pareigas. Oficialiais kandidatais laikytini asmenys, kurie pretenduoja į valstybės tarnautojų pareigas. Momentą, kada asmenys, kandidatuojantys į konkrečias pareigas, laikomi oficialiais kandidatais į pareigas, nustato kai kurie Lietuvos Respublikos įstatymai. Pavyzdžiui, pagal Prezidento rinkimų įstatymą pretendentai būti kandidatais į Respublikos Prezidentus kandidato į Prezidentus statusą įgyja juos įregistravus kandidatais į Respublikos Prezidentus Vyriausiojoje rinkimų komisijoje ir paskelbus oficialus leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“ visų asmenų, įregistruotų kandidatais, sąrašą.⁷²

Įstatymų leidėjas valstybės tarnautojams prilygina:

1. Asmenis turinčius atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose. Tarptautinė organizacija – tai valstybių susivienijimas, įsteigtas tarptautine sutartimi tam tikriems tikslams siekti, turintis nuolatinę institucijų sistemą, tarptautinės teisės subjekto statusą, sukurtas ir veikiantis pagal tarptautinę teisę.⁷³ Reikia pastebėti, kad įstatymų leidėjas valstybės tarnautojams neprilygina asmenų vykdančių atitinkamus įgaliojimus tarptautinėje nevyriausybiniame organizacijoje, nes remiantis tarptautinės teisės nuostatomis ji neturi tarptautinės teisės subjekto statuso.⁷⁴

Tarptautinės teisminės institucijos – tai specialios teisminės ir arbitražo institucijos ginčams tarp valstybių narių ir susijusiems su organizacijos veikla ginčams nagrinėti (teisminės institucijos, administraciniai tribunolai, arbitražo institucijos, kitos ginčų sprendimo institucijos)⁷⁵.

Prilyginti šiuos asmenis valstybės tarnautojams ir numatyti jiems baudžiamąją atsakomybę už kyšininkavimą, įstatymų leidėją įpareigojo Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos. Todėl baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą numatyta ne tik nacionalinėse institucijose dirbantiems valstybės tarnautojams, bet ir užsienio valstybės tarnautojams. Pabrėžtina, kad valstybės tarnautojams prilyginami tik asmenys turintys „atitinkamus įgaliojimus“. Remiantis BK 230 straipsnio išaiškinimu reiškia, kad minėtose institucijose jie turi vykdyti valdžios atstovo funkcijas ar turėti administracinius įgaliojimus.

⁷² Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 2 – 29.

⁷³ Žalimas D., Žaltauskaitė – Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J. Tarptautinės organizacijos. Justitia. Vilnius, 2001, p. 43.

⁷⁴ Cit. op. 73, p. 49.

⁷⁵ Cit. op. 73, p. 211.

2. Oficialūs kandidatai į pareigas užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėje teisminėje institucijoje. Svarbu konkrečiu atveju nustatyti momentą, kada pretendentas į konkrečias pareigas laikomas oficialiu kandidatu.⁷⁶

3. Asmenis, dirbančius bet kokiaje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ar besiverčiančius profesine veikla ir turinčius atitinkamus administracinius įgaliojimus arba turinčius teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu ar teikiančius viešąsias paslaugas. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK) pateikia tokias sąvokas: įmonė – tai susivienijimas, užsiimantis ūkine komercine veikla, kuria siekiama naudoti jos steigėjams; įstaiga – susivienijimas, vykdomas įstatymų nustatytas valstybės ar savivaldybės funkcijas, ar susivienijimas, veikiantis socialinio, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ar kitose panašiose srityse, kurio tikslas yra tenkinti tam tikrus viešuosius interesus, pavyzdžiui, viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga ir pan.; organizacija – bet kuris kitas susivienijimas, skirtas jį sudariusių narių poreikiams tenkinti ir tikslams įgyvendinti (visuomeninė organizacija, politinė partija ir pan.)⁷⁷.

Asmenys besiverčiantys profesine veikla turi atitikti įstatymo leidėjo keliamus reikalavimus, o būtent, turėti atitinkamus administracinius įgaliojimus arba teisę veikti įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu arba teikti viešąsias paslaugas. Prie tokių asmenų galima būtų priskirti advokatus⁷⁸, antstolius⁷⁹, notarus⁸⁰, gydytojus⁸¹ ir kitus valstybės įgaliotus asmenis.

Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos apima ir privatų sektorių. Iki 2004 m. liepos 5d. (kuomet BK buvo padaryti pakeitimai atsižvelgiant į Baudžiamosios teisės konvenciją dėl korupcijos reikalavimus) baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą buvo numatyta tik tų subjektų darbuotojams, kurie pagal savo pareigas turi viešojo administravimo įgaliojimus ar teikia viešąsias paslaugas. Tų ūkio subjektų darbuotojams, kurie tokių įgaliojimų neturi ir tokių paslaugų neteikia, baudžiamoji atsakomybė už korupcinio pobūdžio veikas negalėjo būti taikoma. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K

⁷⁶ Cit. op. 27, p. 95.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga „Asmenys“. Vilnius, 2002, p. 94-95.

⁷⁸ Advokatas – profesinis teisininko vardas; asmuo, kuriam pavesta imtis asmens teisinės gynybos ir teisinės apsaugos. Advokato profesija yra reguliuojama valstybės teisės aktais. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. IX-2066.

⁷⁹ Antstolis - valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. IX-876.

⁸⁰ Notaras - valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. I-2882.

⁸¹ Verstis medicinos praktika Lietuvos Respublikoje turi teisę gydytojas, turintis įstatymo nustatyta tvarka išduotą ir galiojančią licenciją. Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. I-1555.

– 809/2003 pabrėžė, jog terminas “viešojo administravimo įgaliojimai“ gali būti susijęs tik išoriniu administravimu, kurio esmė – galimybė duoti privalomus nurodymus tarnyboje nepavaldiems asmenims, ir neapima Viešojo administravimo įstatyme išskirto vidaus administravimo, susijusio su vieno asmens teise kontroliuoti pavaldžius tarnyboje asmenis, duoti jiems privalomus vykdyti nurodymus.⁸² Tai neatitiko Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos reikalavimų, todėl 2004 m. liepos 5 d. buvo priimti pakeitimai, po kurių, valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvoka siejama ne su turimais viešojo administravimo įgaliojimais, o su paprastais administraciniais įgaliojimais arba teise veikti įmonės, įstaigos ar organizacijos vardu.

Pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymą “viešoji paslauga” – valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla, teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys.⁸³ Čia galima paminėti tokias privačias struktūras ar nevyriausybinės organizacijas, kurios savivaldybės užsakymu ir jos nustatytomis sąlygomis užsiima komunalinių atliekų surinkimu ir tvarkymu, socialine globa ir rūpyba, keleivių ir krovinių vežimu, infrastruktūros objektų statyba ir eksploatavimu ir pan.

Pastaruoju metu, sparčiai tobulėjant ir plintant informacinėms technologijoms viešąja paslauga laikytina ir teisės aktais nustatyta duomenų, informacijos bei dokumentų teikimo ar gavimo tvarka, kurios procedūros atliekamos asmens buvimo vietoje bei jo pageidavimu, skaitmeniniu pavidalu, nuotoliniu būdu per internetą ar (ir) kitomis telekomunikacijų priemonėmis ir apima visą gyventojų ar verslo subjekto bendravimą su viešojo administravimo subjektais.

Tarptautinių teisės aktų reikalavimu už papirkimą baudžiamojon atsakomybėn traukiami ir juridiniai asmenys. Konvencija dėl kovos su korupcija pabrėžia, kad kiekviena valstybė narė turi imtis reikamų priemonių, kad įmonių vadovai ar kiti asmenys, galėtų būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn pagal nacionalinėje teisėje nustatytus principus (6 str.). Konvencijos dėl Europos bendrijų finansinių interesų 3 str. taip pat numato įmonių vadovų baudžiamąją atsakomybę už sukčiavimo veikas, kurias padaro įmonių vadovai ar jiems pavaldūs įmonės vardu veikiantys asmenys. Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos 18 str. įpareigoja Šalis nustatyti baudžiamąją atsakomybę už aktyvų kyšininkavimą, prekybą poveikiu ir pinigų plovimą. EBPO konvencijoje dėl kovos su užsienio pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose 3 str. 2 d. pabrėžiama, kad tuomet kai

⁸² *Cit. op.* 27, p. 95.

⁸³ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 76 – 2746.

nacionaliniai įstatymai nenumato juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės, turi būti nustatomos griežtos ir efektyvios nebaudžiamojo pobūdžio (finansinės) sankcijos. Pažymėtina, kad Šalys nėra įpareigojamos atsakomybės priemonės įtraukti tik į nacionalinę baudžiamąją teisę. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją numato, kad Šalis gali nustatyti baudžiamąją, civilinę ar administracinę juridinio asmens atsakomybę. Be to, tai turi būti padaryta nepakeitus esminių nacionalinės teisės principų. Todėl rekomenduojamos sankcijos gali būti numatytos ir kitose teisės šakose. Tokia atsakomybė nepažeidžia nusikaltimą padariusių fizinių asmenų baudžiamosios atsakomybės (26 str. 2 d. ir 3 d.).

CK 2.33 str. 1 d. juridinį asmenį apibrėžia kaip savo pavadinimą turinčią įmonę, įstaigą ar organizaciją, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ir atsakovu teisme. ES Tarybos pagrindų sprendime pateikiama tokia juridinio asmens sąvoka: tai bet kuris tokį statusą pagal taikytiną nacionalinę teisę turintis subjektas, išskyrus valstybes ar valstybės įstaigas, veikiančias pagal valstybės suteiktus įgaliojimus ir viešąsias tarptautines organizacijas.⁸⁴ BK 20 str. 5 d. taip pat numatyta, kad pagal šį kodeksą neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Tačiau, jei nusikalstama veika bus atlikta kurios nors iš šių institucijų naudai, baudžiamojon atsakomybėn bus traukiamas tik fizinis asmuo, o žala atsiradusi dėl neteisėtų šių institucijų aktų privalo būti atlyginta pagal CK 6.271 straipsnį.⁸⁵

Reikėtų trumpai apžvelgti sąlygas, kuomet kyla juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė. Paminėtina, kad pagal OECD konvencijos nuostatas valstybėms narėms palikta teisė nustatyti sąlygas, kurioms esant juridinis asmuo turi būti traukiamas atsakomybėn. Pagal BK baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui kyla ne dėl visų BK numatytų nusikaltimų, o tik dėl tų, kuriuose atskirai nurodyta, kad galima ir juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė. BK 20str. 2 d. numatoma, kad atsakomybė juridiniam asmeniui už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas kyla tik tuomet, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę atstovauti juridiniam asmeniui, priimti sprendimus juridinio asmens vardu arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą. Šioje nuostatoje galima išskirti šias privalomas juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygas:

1. nusikalstama veika padaroma fizinio asmens, tačiau už ją baudžiamojon atsakomybėn traukiamas ir juridinis asmuo. Kitaip tariant, negalima juridinio asmens atsakomybė, jeigu nėra fizinio asmens, kuris savo realiais veiksmais padaro konkrečią nusikalstamą

⁸⁴ Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje 2003/568/TVR.

⁸⁵ Plačiau žr.: *Gavelytė I.* Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė Nr. 53, 2004, p. 97.

- veiką, priskiriamą juridiniam asmeniui;
2. fizinis asmuo nusikalstamą veiką padaro juridinio asmens naudai ar interesais, nesvarbu, ar veikia juridinio asmens vardu, ar individualiai. Nauda gali būti ir materialinė ir nematerialinė (pvz.: juridinis asmuo išvengia privalomų išlaidų dėl fizinio asmens padarytos nusikalstamos veikos). Interesas – tai kas juridiniam asmeniui yra svarbu ir kas, jo valdytojų nuomone, padės juridiniam asmeniui sėkmingai funkcionuoti ir siekti savo tikslų.⁸⁶
 3. fizinis asmuo juridiniame asmenyje eina vadovaujančias pareigas ir turi tam tikrus įgaliojimus atstovauti juridinį asmenį, priimti sprendimus juridinio asmens vardu ar kontroliuoti šio asmens veiklą. Vadovaujančios pareigos yra tokios, kurios suteikia teisę duoti privalomus nurodymus kitiems juridinio asmens darbuotojams (juridinio asmens vadovas, juridinio asmens struktūrinio padalinio ar atstovybės vadovas ir pan.).

BK 20 str. 3 d. numatytas alternatyvus atvejis, kuomet atsako juridinis asmuo:

1. nusikalstamą veiką padaro juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas. Anot E.Sinkevičiaus šio požymio turinį sudaro visi fiziniai asmenys, kurie šiame juridiniame asmenyje neina vadovaujančių pareigų, tačiau turi įgaliojimus konkrečiose veiklos srityse atstovauti juridiniam asmeniui (pvz.: ekspeditoriai, krovinius gabenantys vairuotojai, sandėlininkai, buhalterijų darbuotojai ir pan.);
2. nusikalstama veika padaroma juridinio asmens naudai;
3. nusikalstama veika padaryta dėl nepakankamos vadovaujančias pareigas einančio asmens priežiūros ar kontrolės.⁸⁷

Pažymėtina, kad baudžiamosios atsakomybės nustatymu, juridinis asmuo skatinamas nustatyti efektyvią jo valdymo organų, jį atstovaujančių ar jo interesais veikiančių asmenų kontrolę. Atitinkamai juridinis asmuo atsako už šios kontrolės nebuvimą ar tyčinį tokios nusikalstamos politikos vykdymą, realizuojamą fizinio asmens padaromomis nusikalstamomis veikomis. Fizinis asmuo savo ruožtu atsako už konkrečius kaltus veiksmus (neveikimą), kuriais jis daro nusikalstamas veikas. Taigi, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nekliudo fizinio asmens baudžiamajai atsakomybei. Jeigu juridinio asmens interesais jo vadovas paperka valstybės tarnautoją, baudžiamojon atsakomybės gali būti traukiamas tiek vadovas, tiek ir juridinis asmuo. *Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamojoje byloje M.Š. kaltinamas tuo, kad jis, veikdamas juridinio asmens interesais, papirko valstybės tarnautojui prilyginamus asmenis. Būdamas individualios įmonės „Atelje Trys dimensijos“ faktiniu*

⁸⁶ Plačiau apie juridinio asmens naudą ir interesus žr.: Sinkevičius E. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos // Teisė Nr. 48, 2003, p. 138-139.

⁸⁷ Paminėtina, kad tokios pat juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sąlygos numatytos ir Europos Sąjungos Tarybos pamatiniame sprendime dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje 2003/568/TVR.

savininku, kaip statinių projektų vadovas, veikdamas individualiai savo vardu, įmonės interesais, siekdamas formaliai teisėtos nedelsiamos ir operatyvesnės, I.R. ir S.D.B. veiklos vykdant suteiktus administracinius įgaliojimus, tarpusavio pokalbio metu, išsitraukęs iš segtuvo baltos spalvos vokelį, kuriame buvo 300 litų, šių tarnautojų akivaizdoje, kelis kartus vokelį su pinigais pasiūlęs I.R., išeidamas jį tyčia paliko po ant stalo buvusią dokumentų krūva. Toje pačioje baudžiamojoje byloje kaltinamas ir juridinis asmuo M.Š. individuali įmonė „Atelje Trys dimensijos“. Šis juridinis asmuo kaltinamas tuo, kad M.Š. būdamas individualios įmonės „Atelje Trys dimensijos“ faktiniu savininku ir jos vadovu, turėdamas teisę atstovauti šį juridinį asmenį, priimti sprendimus jo vardu bei kontroliuoti jo veiklą, veikdamas kaip statinių projektų vadovas ir „Atelje Trys dimensijos“ naudai ir interesais, tiesiogiai papirko valstybės tarnautojui prilyginamus asmenis I.R. ir S.D.B.⁸⁸

Kalbant apie juridinio asmens atsakomybę svarbus kaltės klausimas. Juridinį asmenį personifikuoja fiziniai asmenys, kurių veika ir kaltė, gali būti laikoma juridinio asmens veika ir kalte. Kaltė yra būtinoji baudžiamosios atsakomybės sąlyga. R.Drakšo nuomone, juridinis asmuo gali būti laikomas teisinių santykių subjektu, tačiau negali būti nusikalstamos veikos subjektu, nes pagal egzistuojančią kaltės sampratą negali būti pripažįstamas kaltu padaręs nusikalstamą veiką.⁸⁹ Anot E.Sinkevičiaus, „juridinių asmenų kaltės problema negali būti išspręsta vadovaujantis psichologinės kaltės samprata. Patraukus baudžiamojon atsakomybėn juridinį asmenį, jo kaltė turi būti nustatoma pagal vertinamuosius kriterijus ir aiškinaama objektyviai“.⁹⁰

2.4. SUBJEKTYVIEJI POŽYMIAI

Prie subjektyviosios pusės požymių baudžiamoji teisė priskiria kaltę, motyvą ir tikslą. Papirkimas gali būti padaromas tik tyčine kaltės forma. Kadangi ši nusikalstama veika laikoma baigta nuo pačios veikos atlikimo momento, papirkimo pasekmės lieka už nusikaltimo sudėties ribų. Todėl ši nusikalstama veika gali būti padaroma tik tiesiogine tyčia. Baudžiamosios teisės teorijoje yra skiriami intelektualusis ir valinis tyčios momentai. Atsižvelgiant į tai, kad papirkimo sudėtis yra formali, šios nusikalstamos veikos sudėties intelektualųjį tyčios elementą sudaro veikos pavojingumo suvokimas. Papirkėjas duodamas kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilyginamam asmeniui suvokia, kad tokia veika yra pavojinga, kad ji kelia pavojų teisiniams gėriams, saugomiems baudžiamojo įstatymo.

⁸⁸ Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-575-241/2007.

⁸⁹ Drakšas R. Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika // Teisė Nr.53, 2004, p. 78.

⁹⁰ Sinkevičius E. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos // Teisė Nr. 48, 2003, p. 141-142.

Valinis tyčios elementas formaliose nusikaltimų sudėtyse apibrėžiamas santykio su pačia veika požiūriu, t.y. akcentuojamas ne pasekmių, o veikos norėjimas. Taigi papirkėjas turi suvokti, kad jis pasiūlydamas, pažadėdamas ar duodamas kyšį pats ar per tarpininką valstybės tarnautojui ar jam prilyginamam asmeniui už pageidaujamą teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą, kėsina į normalią, teisinės valstybės siekį atitinkančią, efektyvią, autoritetinę, Konstitucijai, įstatymams ir kitiems teisės aktams neprieštaraujančią valstybės, savivaldybės įstaigų bei kitų, prie šių įstaigų nepriskirtų institucijų, kuriose dirba ar į kurias oficialiai kandidatuoja valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, veiklą. Kyšį duodantis asmuo suvokia, jog jis pats ar per tarpininkus neteisėtai duoda kyšį už tai, kad valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo atliktų ar susilaikytų nuo konkrečių veiksmų atlikimo papirkėjo ar kito asmens naudai. Tai suprasdamas, papirkėjas nori, kad valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo priimtų kyšį ir patenkintų jo interesus. Papirkėjas nori taip elgtis ir gauti už tai neteisėtą atlygį.

Kai asmuo tiesiogiai ar netiesiogiai nenurodo konkrečios ar numanomos kyšio vertės arba jos apytikslų ribų (neapibrėžta tyčia), veika turi būti kvalifikuojama pagal faktiškai perduoto kyšio vertę. Jeigu kažkokį atlygį duodantis asmuo yra įsitikinęs, kad perduoda teisėtą atlyginimą už veiksmų atlikimą vykdant įgaliojimus, o valstybės tarnautojas ar jam prilyginamas asmuo sąmoningai suklaidina tam tikro atlygio davėją, imituodamas to atlygio davimo teisėtumą, tai tokiu atveju atlygio davėjas negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Kai nėra tyčios kyšio davėjo veiksmuose, negali kilti ir baudžiamoji atsakomybė.⁹¹ Valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veika tokiu atveju kvalifikuojama kaip sukčiavimas.

Nusikalstamos veikos padarymo motyvas ir tikslas glaudžiai susiję terminai. Nusikalstamos veikos motyvas pagal baudžiamosios teisės teoriją yra veikos priežastis, paskata, nusikalstamo elgesio varomoji jėga. Kyšio davimą, siūlymą ar pažadėjimą jį duoti dažniausiai nulemia savanaudiški motyvai, nes šiais veiksmais siekiama gauti tam tikros turtinės ar neturtinės naudos. Tačiau naudos gali būti siekiama nebūtinai sau. Duodant kyšį gali būti siekiama padėti draugams, giminaičiams ar pažįstamiems. Todėl teisinga būtų teigti, kad papirkimo motyvai gali būti įvairūs, ne tik savanaudiškumas.

A.D. ir J.D. nuteisti už tai, kad 1998 m. balandžio 23 d. valstybės pareigūnei – kvotos skyriaus prie Klaipėdos m. VPK kvotėjai vyr. inspektorei L.M. už veiksmų įeinančių į jos pareigas, atlikimą, t.y. siekiant, kad jos žinioje esančioje baudžiamojoje byloje kaltinamajam Ž.D. būtų pakeista kardomoji priemonė – suėmimas į lengvesnę, perdavė 100 JAV dolerių ir du 39 litų bendros vertės alkoholinių gėrimų butelius, t.y. tokiu būdu tyčia papirko valstybės

⁹¹ *Здравомыслов Б.В. Должностные преступления. Понятие и квалификация. Москва, 1975, с. 148.*

pareigūnė.⁹² Nuteistieji teigė, kad neturėję tikslo kvotėją papirkti, o bendravo su ja tik siekdami sužinoti apie tolesnę baudžiamosios bylos eigą. Nuteistieji perdavė pareigūnei turtines vertybes už tai, kad jų sūnus būtų paleistas į laisvę. Šiuo atveju motyvai nėra savanaudiški. Tėvai norėjo padėti sūnui iš meilės.

Nusikalstamos veikos padarymo tikslas – tai asmens siekiai, susiję su nusikalstamos veikos padarymu, priešastys dėl ko jis nusprendė padaryti nusikaltimą.⁹³ Šis subjektyviosios pusės požymis yra suprantamas kaip kaltininko įsivaizduojami objektyviosios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikalstamos veikos padarymo. Kaip jau buvo minėta, motyvas ir tikslas yra glaudžiai susiję. Motyvas yra ta jėga, kuri asmenį veda į tikslą. Tikslas baudžiamajame įstatyme įtvirtintas kaip siekis pageidaujamo teisėto veikimo ar neveikimo. Papirkimas už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą yra tada, kai kyšis pasiūlomas, pažadama jį duoti ar duodamas už tokius valstybės tarnautojo ar jam prilyginamo asmens veiksmus (ar neveikimą), kuriuos jis gali, ir sąžiningai vykdydamas įgaliojimus, privalo atlikti (arba neveikti). Duodamas kyšį, kyšio davėjas gali siekti tam tikrų savo, giminaičių, draugų ar įmonės interesų patenkinimo. *Klaipėdos miesto apylinkės teismo 2004 m. lapkričio 19 d. nuosprendžiu V.G. nuteistas už tai, kad 2004 m. spalio 28 d. davė 1000 litų kyšį valstybės tarnautojai – apygardos prokuratūros prokurorei už pageidaujamą jos teisėtą veikimą vykdant įgaliojimus – jo bei kitų asmenų interesų, susijusių su butų privatizavimu, gynimą bei atstovavimą teisme.*⁹⁴

Pažymėtina, kad ir Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos, ir Konvencija dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais, ir Jungtinių tautų konvencija prieš korupciją numato, kad kyšininkavimo nusikaltimai yra tik tyčiniai veiksmai ir nepagrįstas atlygis gali būti skirtas tiek pareigūnui, tiek bet kuriam kitam asmeniui. Kyšininkavimo nusikaltimu galimas ne tik asmeninės naudos siekimas, bet ir siekis, kad ją gautų kitas tiek fizinis, tiek juridinis asmuo.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-556/2002.

⁹³ *Piesliakas V.* Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006, p. 414.

⁹⁴ Klaipėdos miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1155-26/04.

3. PAPIRKIMĄ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMAI

Atsakomybė už papirkimą yra diferencijuojama pagal kyšio vertę ir pagal tai, už koki – teisėtą ar neteisėtą - valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, veikimą (ar neveikimą) jis jam, arba tarpininkui, siekiant tų pačių rezultatų, yra siūlomas, pažadamas arba duodamas.

Kai kyšis siūlomas, pažadamas arba duodamas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus, arba tarpininkui siekiant tų pačių rezultatų bei, kai kyšio vertė didesnė nei 1 MGL, tai veikia kvalifikuojama pagal BK 227 straipsnio 1 dalį.

BK 227 straipsnio 2 dalyje numatyti šią nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai. Įstatymų leidėjas nurodo alternatyvias veikas:

- siūlomas, pažadamas ar duodamas didesnės negu 250 MGL vertės kyšis;
- siūlomas, pažadamas ar duodamas kyšis siekiant neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos vykdant įgaliojimus.

Taigi pirmasis papirkimą kvalifikuojantis požymis - kyšio vertė didesnė nei 250 MGL. Šiuo metu tai sudaro 32500 litų.⁹⁵

Papirkimas siekiant neteisėtos valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos vykdant įgaliojimus bus tuomet, kai kyšis pasiūlomas, pažadamas ar duodamas už tai, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo atliktų neteisėtus veiksmus (ar neteisėtai neveiktų) ir, taip neteisėtai veikdamas (ar neveikdamas), patenkintų papirkėjo interesus. Neteisėtas valstybės tarnautojo veikimas ar neveikimas vykdant įgaliojimus yra veika, kuria pažeidžiami teisės aktų reikalavimai. Neteisėtas veikimas ar neveikimas vykdant įgaliojimus reiškia, kad už kyšį bus pažeistas įstatymas arba viršijami įgaliojimai. *P.Ž. nuteistas už tai, kad iš anksto susitaręs ir veikdamas kartu su A.K. ir asmeniu, kurio byla išskirta, siekdami, kad asmuo, kurio byla išskirta, ir P.Ž. išvengtų baudžiamosios atsakomybės už padarytus nusikaltimus, iš viso perduodami 1000 JAV dolerių kyšį parengtinį tardymą byloje atliekančiam Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokurorui R.V. už jo, kaip valstybės pareigūno, neteisėtą veikimą vykdant įgaliojimus, t.y. už pažadą priimti palankius sprendimus, padėsiančius papirkėjams išvengti baudžiamosios atsakomybės, papirko valstybės tarnautoją.*⁹⁶

Kauno miesto apylinkės teismo nuosprendžiu A.D. 2006 liepos 18 d. nuteistas už tai, kad duodamas ne mažesnę nei 20 000 litų pažadėto kyšio dalį, papirko muitinės pareigūnę A.G.,

⁹⁵ Iki 2007 m. sausio 1d. buvo 31250 litų. Nuo 2007 m. sausio 1d. pagal Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą 1 MGL lygus 130 litų // Valstybės žinios. 2006, Nr. X-963.

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-588/2004.

kad ši padarytų melagingas atžymas muitinės deklaracijoje apie tariamai pabaigtą eksporto procedūrą ir įregistruotų eksporto procedūros pabaigą muitinės duomenų bazėse, t.y. siekė neteisėtos muitinės pareigūnės veikos vykdant įgaliojimus (baudžiamoji byla Nr.1-156-29/2006).

Tačiau teismai ne visada vienodai kvalifikuoja padarytas veikas. Vienu atveju kvalifikuoja pagal kyšio vertę, o kitu - pagal veiksmų teisėtumą ar neteisėtumą. *Tauragės rajono apylinkės teismo 2004 m. balandžio 8 d. nuosprendžiu A.U. pagal BK 227 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad 2003 m. gruodžio 29 d. valstybės tarnautojams – policijos pareigūnams pažadėjo 1000 litų kyšį bei davė 500 litų kyšį už tai, kad jie neatliktų savo tarnybinių pareigų – nutrauktų namo, kuriame buvo įtariama esant nusikalstamos veikos priemonių, stebėjimą (I-57-01/04).* Kaip matyti iš nustatytų aplinkybių, kyšis buvo duodamas siekiant pareigūnų neteisėto veikimo, t.y., kad jie neatliktų savo tarnybinių pareigų, tačiau teismas veiką kvalifikavo ne pagal veiksmų teisėtumą ar neteisėtumą, o pagal kyšio vertę. Įstatymų leidėjas siekį neteisėtos valstybės tarnautojo veikos yra numatęs kaip kvalifikuojantį požymį, už kurį ir atsakomybė yra sunkesnė. Todėl manytina, kad šiuo atveju teismas neteisingai kvalifikavo veiką.

Taip pat teismai skirtingai kvalifikuoja kaltininkų veiksmus, kuriais jie siekia išvengti administracinės atsakomybės už kelių eismo taisyklių pažeidimus. Daugelyje bylų⁹⁷ šie veiksmai traktuojami kaip siekis neteisėtos valstybės tarnautojo veikos ir kvalifikuojami pagal BK 227 straipsnio 2 dalį, tačiau yra atvejų, kai teismai tuos pačius veiksmus kvalifikuoja pagal BK 227 straipsnio 1 dalį. Pavyzdžiui, *Vilniaus miesto 2 –asis apylinkės teismas S.M. nuteisė už tai, kad jis pasiūlė ir tiesiogiai davė pareigūnams 160 litų kyšį už pageidaujamą jų teisėtą neveikimą, t.y., kad nebūtų surašytas administracinės teisės pažeidimo protokolas.*⁹⁸ *Kauno miesto apylinkės teismas taip pat siekį išvengti administracinės atsakomybės už kelių eismo taisyklių pažeidimą kvalifikavo pagal BK 227 straipsnio 1 dalį. Teismas nustatė, kad kaltinamasis T.Ž. davė kyšį valstybės tarnautojui už pageidaujamą neveikimą.*⁹⁹ Pageidaudami, kad pareigūnai nesurašytų administracinės teisės pažeidimo protokolo, kyšio davėjai siekia neteisėtos paperkamų valstybės tarnautojų veikos, kadangi pareigūnai nesurašydami protokolo neteisėtai neveikia. Taigi minėtais atvejais, teismai neteisingai vertina kaltininkų veiksmus, kvalifikuodami juos pagal BK 227 straipsnio 1 dalį.

⁹⁷ Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2624-43/2006; Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1- 98-111/2007; Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-228-369/2007 ir kt.

⁹⁸ Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-1297-487/2006.

⁹⁹ Kauno miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1038-138/2006.

4. BAUDŽIAMOJO NUSIŽENGIMO POŽYMAI

Kai papirkėjas pasiūlo, pažada ar duoda valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, arba tarpininkui siekiant tų pačių rezultatų, mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį, tuomet nusikalstama veika laikoma baudžiamuoju nusižengimu ir kvalifikuojama pagal BK 227 straipsnio 3 dalį. *Pavyzdžiui, Druskininkų miesto apylinkės teismo T.K. nuteistas pagal BK 227 straipsnio 3 dalį už tai, kad Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnams davė 10 JAV dolerių (26,32 Lt) kyšį už pageidaujamą jų neveikimą (baudžiamoji byla Nr. 1-47-418/2005).* Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose apibendrinime (toliau – Teismų praktikos apibendrinimas) nurodyta, kad kai kyšio vertė mažesnė nei 1 MGL, tuomet neturi reikšmės ar papirkėjas siekė valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėto ar neteisėto veikimo ar neveikimo.¹⁰⁰ Tačiau teismų praktika formuojasi kita linkme. Kaip baudžiamąjį nusižengimą teismai traktuoja tokias veikas, kai kaltininkas siekia valstybės tarnautojo teisėto veikimo ar neveikimo vykdant įgaliojimus ir už tai pasiūlo, pažada ar duoda kyšį mažesnės negu 1 MGL vertės. Jeigu kaltininkas duoda mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį, tačiau siekia neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo veikos, tokias veikas teismai kvalifikuoja pagal BK 227 straipsnio 2 dalį. *Tik už 20 litų kyšį M.L. nuteistas pagal BK 227 straipsnio 2 dalį už tai, kad siekė policijos pareigūno neteisėtos veikos vykdant įgaliojimus.*¹⁰¹ Tokių pavyzdžių galima pateikti daugiau: *už 20 litų kyšį M.Ž. nuteistas pagal BK 227 straipsnio 2 dalį (Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2508-311/2006); taip pat kvalifikuota ir M.L. veika, kuris siekdamas neteisėtos policijos pareigūno veikos, siūlė jam 20 litų (Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-699-271/2005).* Pastaraisiais atvejais teismai veikas kvalifikavo atsižvelgdami į tai, kad kaltininkai siekė neteisėtos valstybės tarnautojų veikos ir nevertino tos aplinkybės, kad kyšio vertė tik 20 litų.

Įstatymų leidėjas aiškiai nurodęs, kad baudžiamąjį nusižengimą padarė tas, kas atliko BK 227 straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus (siekė teisėto veikimo ar neveikimo), pasiūlydamas, pažadėdamas ar duodamas mažesnės negu 1 MGL vertės kyšį. Tai reiškia, kad negali būti kvalifikuojama kaip nusižengimas veika, kuria asmuo siekia neteisėtos valstybės tarnautojo veikos, nors ir už kyšį iki 1 MGL. Neteisėtos veikos siekis yra kvalifikuojantis požymis, t.y. tokia veika pavojingesnė ir jos pavojingumo nesumažina ta aplinkybė, kad kyšio vertė tik iki 1 MGL.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga.

¹⁰¹ Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-699-271/2005.

5. BAUSMĖS UŽ PAPIRKIMĄ

Konvencijos dėl kovos su korupcija, susijusia su Europos Bendrijų pareigūnais ar Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais 5 straipsnio 1 dalis, Baudžiamosios teisės konvencijos 19 straipsnis numato, kad kiekviena valstybė narė imasi reikiamų priemonių siekdama užtikrinti, kad už korupcines veikas, dalyvavimą tose veikose ar jų kurstymą būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasančiomis kriminalinėmis bausmėmis, įskaitant ir laisvės atėmimo bausmes bent jau sunkių nusikaltimų atvejais. Baudžiamosios teisės konvencijos 19 straipsnio 3 dalis ragina numatyti priemones konfiskuoti ar kitaip atimti nusikaltimais gautą naudą ar nusikaltimų padarymo priemones, ar kitokį turtą, atitinkantį nusikaltimu gautą naudą. Konvencijoje dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos nurodyta, kad laisvės atėmimą apimančios bausmės būtų nustatytos bent stambaus sukčiavimo atvejais.

Nagrinėjant BK 227 straipsnyje numatytas sankcijas, galima teigti, kad bausmės suderintos su tarptautinių teisės aktų, kovos su korupcija srityje, reikalavimais. Nors tarptautiniuose teisės aktuose įsakmiai nenurodomos bausmių ribos, Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose ryškėja bausmių švelnėjimo tendencija¹⁰² bei diferencijavimas pagal kyšio vertę ir pagal tai, kokių valstybės tarnautojo veiksmų siekė papirkėjas - teisėtų ar neteisėtų. BK 227 straipsnio 1 dalies sankcija numato tokias bausmes: laisvės apribojimą *arba* baudą, *arba* areštą, *arba* laisvės atėmimą iki dvejų metų. Viena iš tokių bausmių skiriama tuomet, kai papirkėjas siekė valstybės tarnautojo teisėto veikimo ar neveikimo.

Laisvės apribojimo bausmė gali būti skiriama nuo trijų mėnesių iki dvejų metų. Per teismo paskirtą terminą, asmuo privalo laikytis nustatytų draudimų ar įpareigojimų. Pažymėtina, kad įstatymas nenumato draudimų ir įpareigojimų skaičiaus, tačiau jie turi būti tarpusavyje suderinti (BK 48 straipsnis). *Bauda* yra piniginė bausmė. Pagal BK 47 straipsnį už paprastą papirkimą gali būti skiriama iki 100 MGL bauda, o už baudžiamąjį nusižengimą iki 50 MGL. *Areštas* yra trumpalaikis laisvės atėmimas. Už nusikaltimą nustatoma nuo penkiolikos iki devyniasdešimt parų arešto, o už baudžiamąjį nusižengimą nuo dešimt iki keturiasdešimt penkių parų arešto (BK 49 straipsnis).

Už kvalifikuotą papirkimą numatyta tik viena bausmė - laisvės atėmimas iki ketverių metų. Nėra numatyta jokių alternatyvų. Už papirkimo baudžiamąjį nusižengimą numatytas laisvės apribojimas *arba* bauda.

Kartu su bausme skiriamas ir turto konfiskavimas. Turto konfiskavimas yra traktuojamas

¹⁰² Apie normų, numatančių atsakomybę už kyšininkavimą, sankcijų baudžiamajame įstatyme kaitą plačiau žr.: Pakštaitis L. Kyšininkavimo nusikaltimų kriminalizacijos raida Lietuvoje // Teisė Nr. 41. 2001, p. 131-132.

kaip baudžiamojo poveikio priemonė, kurios tikslas yra padėti įgyvendinti bausmės paskirtį (BK 67 straipsnis). Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, kyšis, perduotas kyšio gavėjui, konfiskuojamas. Jei papirkėjas atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 227 straipsnio 4 dalį, tai dar nereiškia, kad jo veikoje nėra nusikaltimo sudėties požymių. Toks asmuo negali būti pripažįstamas nukentėjusiuoju ir neturi teisės atgauti vertybes, kurias perdavė kaip kyšį.¹⁰³ Kyšis, duotas su teisėsaugos institucijos žinia, nekonfiskuojamas ir gražinamas jo savininkui.

Kaip jau buvo minėta, už papirkimą atsako ir juridinis asmuo. Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos Antrasis protokolai ir Tarybos pamatinis sprendimas dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje numato, kad juridinis asmuo gali būti baudžiamas bauda ir tokiomis bausmėmis kaip: teisės gauti valstybės išmokas ar pagalbą atėmimas; laikinas ar nuolatinis teisės verstis komercine veikla atėmimas; teisminės priežiūros skyrimas; likvidavimas teismo tvarka.

Lietuvoje juridiniam asmeniui už padarytą nusikalstamą veiką gali būti skiriamos šios bausmės: bauda arba juridinio asmens veiklos apribojimas arba juridinio asmens likvidavimas.

Juridiniam asmeniui nustatoma iki 10 000 MGL dydžio bauda. Vadovaujantis BK 52 straipsniu, teismas, skirdamas juridinio asmens veiklos apribojimo bausmę, uždraudžia juridiniam asmeniui verstis tam tikra veikla arba įpareigoja uždaryti tam tikrą juridinio asmens padalinį. Juridinio asmens veikla gali būti apribota nuo vienerių iki penkerių metų.

Skirdamas juridinio asmens likvidavimo bausmę, teismas įpareigoja juridinį asmenį per nustatytą terminą nutraukti visą ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą ir uždaryti visus juridinio asmens padalinius (BK 53 straipsnis).

Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė realizuojama vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - BPK) XXVIII skyriaus normomis, kuriose reglamentuojamas bylų dėl juridinių asmenų padarytų nusikalstamų veikų procesas ir jo ypatumai bei Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksu. Šio kodekso V ir VI skyriuose nustatytos baudos, juridinio asmens veiklos apribojimo bei juridinio asmens likvidavimo bausmių vykdymo tvarka ir sąlygos.

Apibendrinus daugiau nei 40 papirkimo baudžiamųjų bylų, išnagrinėtų įvairių Lietuvos teismų galiojant 2000 m. BK, galima pateikti tokius duomenis:

- pagal BK 227 straipsnio 1 dalį dažniausiai yra skiriama bauda (nuo 4 MGL iki 12 MGL, dviem atvejais – 20 MGL), areštas (15 parų) paskirtas tik vienoje iš nagrinėtų

¹⁰³Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius, 2001, p. 294.

bylų;

- už kvalifikuotą papirkimą pastebėtas didžiausias laisvės atėmimo terminas 2 (dveji) metai, tačiau dažniausiai skiriama keli mėnesiai laisvės atėmimo ir visais atvejais laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidedamas, pritaikius BK 75 straipsnį. Išnagrinėtose bylose maksimalaus dydžio įstatymo nustatytos laisvės atėmimo bausmės teismų praktikoje aptikti nepavyko;
- už baudžiamąjį nusižengimą taip pat dažniausiai skiriama bauda.

Iš visų apžvelgtų bylų tik dviejose (Raseinių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-10-476/2006; Panevėžio miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-97-27/2007) teismai atleido kaltininkus nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, vadovaujantis BK 40 straipsniu. Baudžiamajoje byloje Nr.1-1827-240/2006 teismas atleido R.A. nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo. Šioje byloje nusikaltimo dalykas – 20 litų. Jo ypatybė – suma, nesudaranti net šeštadalio 1 MGL, be to žala įstatymo saugomoms vertybėms nebuvo padaryta, pažeidimas negrubus. Teismo nuomone, patraukti žmogų baudžiamojon atsakomybėn, paskiriant jam laisvės atėmimo bausmę, numatytą BK 227 straipsnio 2 dalies sankcijoje, demokratinės valstybės ir jos baudžiamosios politikos liberalizavimo sąlygomis būtų ne tik netikslinga, bet ir antihumaniška. Kažin ar pasaulio bendrija suprastų tokį Lietuvos Respublikos teismo nuosprendį ir ar tai nesugrąžintų mūsų valstybės teisėsaugos į netolimos praeities laikus, kai pagal 1947 m. birželio 6 d. įsaką už dviejų tūkstančių metrų siūlo vagystę buvo skiriama didesnė nei penkerių metų laisvės atėmimo bausmė.¹⁰⁴ Pažymėtina, kad Kauno apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija pritarė pirmos instancijos teismo nuomonei, kad R.A. nuteisimas neatitiktų valstybės vykdomos baudžiamosios politikos (byla Nr. 1A-544-397/2006). Tačiau ne visada teismai tokie humaniški. Štai A.K. nuteistas 7 (septynių) mėnesių laisvės atėmimo bausme (bausmės vykdymą atidedant vieneriems metams) už tai, kad pareigūnams pasiūlė 20 litų.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Kauno miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-1827-240/2006.

¹⁰⁵ Kauno miesto apylinkės teismo nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-1684-579/2006.

5. ATLEIDIMO NUO BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS UŽ PAPIRKIMĄ SĄLYGOS

Kadangi kyšininkavimas ar papirkimas, kaip nusikalstamos veikos yra daromos abiejų šalių iniciatyva, jos itin retai išaiškėja ir ypač sunkiai įrodomos, didžioji dalis šių veikų ir lieka nežinomos, latentiškos. Kyšio davėjo pranešimas apie daromą ar jau padarytą veiką daugeliu atveju yra vienintelė galimybė atskleisti nusikalstamą veiką. B.V.Zdravomislov nuomone, bausti asmenis iš kurių buvo reikalaujama kyšio, yra netikslinga, kadangi jie veikė verčiami, ir nusikalto ne savo valia. Todėl baudžiamasis įstatymas suteikia galimybę atleisti nuo atsakomybės kyšio davėją, savo noru apie tai pranešusį teisėsaugos institucijai. BK 227 straipsnio 4 dalyje numatytos dvi alternatyviai savarankišką reikšmę turinčios aplinkybės. Jei yra bent viena iš numatytų aplinkybių, asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės. Tokios aplinkybės yra:

- kyšio iš asmens buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir jis, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, nedelsdamas apie tai pranešė teisėsaugos institucijai;
- kyšį asmuo pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia.

Lietuvių kalbos žodynas žodį „reikalauti“ apibrėžia kaip atkakliai, primygtinai prašyti, versti ką atlikti, „provokuoti“ – kurstyti, sukurstyti imtis kokių veiksmų, priversti, paskatinti. Teismų praktikos apibendrinime reikalavimas apibrėžiamas kaip veiksmai, kai kyšio atvirai reikalaujama ar netgi grasinama, jei nebus duodamas kyšis, atlikti neteisėtus veiksmus, padaryti žalą teisėtiems asmens interesams arba neatlikti teisėtų veiksmų, kuriuos valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo galėjo ir turėjo atlikti vykdydamas įgaliojimus, arba kyšio reikalaujama grasinant jo negavus atlikti teisėtus veiksmus (10 punktas). Provokavimą sudaro veiksmai, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo kyšio reikalauja ne atvirai, o užmaskuotai, savo elgesiu sudarydamas situaciją ir duodamas suprasti, kad asmuo, norėdamas apsaugoti savo interesus turi duoti kyšį. Provokavimu duoti kyšį pripažįstami ir tokie valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai ar kalbos, kurie asmeniui aiškiai leidžia suprasti, kad jeigu nebus duotas kyšis, bus teisėtai veikiama (arba neveikiama) priešingai jo interesams (11 punktas). I.Gavelytės nuomone, reikalavimas yra atviras, tiesmukiškas, paprastai žodžiu išreiškiamas raginimas atlikti tam tikrą veiką, o provokavimo sąvoka labiau sietina su netiesioginiu, „užmaskuotu“, neretai iš kaltininko veiksmų, o ne žodžių suprantamu tam tikro elgesio skatinimu. L.Pakštaitis, pateikdamas savo pastabas bei pasiūlymus dėl Teismų praktikos apibendrinimo pažymėjo, kad toks provokavimo veikos aiškinimas dirbtinai ją atriboja nuo reikalavimo duoti kyšį, nes reikalavimas irgi gali būti atviras ar užmaskuotas, pridengtas užuominomis apie galimas neigiamas pasekmes ar pan. Jo

nuomone, provokavimą reikia aiškinti taip: provokavimas duoti kyši yra veiksmas, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo lenkia (kursto) asmenį duoti kyši tam, kad susidoroti su juo teisėsaugos institucijų pagalba, patraukiant sukurstytą asmenį baudžiamojon atsakomybės už papirkimą. Taigi kyšio reikalavimas ir provokavimas yra aiškinamas labai plačiai. Manytina, kad tai yra teisinga, tačiau, kad nekiltų prieštaravimų ir sunkumų praktinėje veikloje taikant šią normą, Aukščiausiasis Teismas turėtų pateikti apibendrintas, galutines reikalavimo ir provokavimo sąvokas.

Pažymėtina, kad tarptautiniai teisės aktai nevaržo sąvokų reikalavimas ir provokavimas. Juose nurodoma, kad Šalys turi imtis būtinų priemonių, kad pagal jų nacionalinę teisę baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomas ir tiesioginis ar netiesioginis prašymas. Tarybos pagrindų sprendime dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje bei Konvencijoje dėl kovos su korupcija, susijusia Europos Bendrijų pareigūnais Europos Sąjungos valstybių narių pareigūnais pažymėta, kad Valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių, kad baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomas ir korupcinės veiklos kurstymas.

Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo¹⁰⁶ (toliau – OVĮ) 6 straipsnio 5 punkte nurodyta, kad draudžiama provokuoti asmenis padaryti nusikalstamas veikas. Valstybės valdžios institucijos negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuris leistų valstybės specialioms tarnyboms ir ne tik joms kurstyti, provokuoti asmenį padaryti nusikaltimą, kad vėliau dėl to atsirastų pagrindas pastarąjį asmenį nubausti. *Klaipėdos apygardos teismas išteisino A.M. dėl 5000 litų kyšio davimo Mokesčių policijos inspektoriumi už pageidaujamą neteisėtą veikimą. Teismas inspektoriaus veiksmus laikė provokuojančiais, siūlančiais A.M. nusikalsti. Nusikaltimo provokavimas inspektoriaus veiksmus, kuriais buvo siekiama įrodyti, kad A.M. nusikalto, padarė neteisėtus.*¹⁰⁷

Kad asmuo, pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, būtų atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jis nedelsdamas turi pranešti apie reikalavimą ar provokavimą. Įstatymų leidėjas nenurodo konkrečiai termino, per kurį asmuo apie tai turėtų pranešti teisėsaugos institucijai. Teismų praktikos apibendrinime nurodoma, kad BK 227 straipsnio 4 dalies prasme, sąvoka nedelsiant suprantama kaip laiko tarpas, per kurį asmuo realiai turėjo galimybę apie papirkimą pranešti teisėsaugos institucijai.

Įstatyme numatytas atleidimas nuo atsakomybės yra teigiama lengvata, padedanti spręsti kyšininkavimo atskleidimo problemas, tačiau galiojančio įstatymo nuostatos pernelyg suvaržo asmens, duodančio kyšį, žadančio ar susitariančio dėl kyšio, galimybę kreiptis į teisėsaugos instituciją. Jei asmuo apie kyšio davimą praneš po kurio laiko, o ne tuoj pat, tai jo pranešimas nebus laikomas pranešimu “nedelsiant” ir jis bus traukiamas baudžiamojon atsakomybės. Tai

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2003, IX-965.

¹⁰⁷ Klaipėdos apygardos teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-210-107/2006.

baugina asmenis, norinčius pranešti apie kyšininkavimą. Tuo pačiu neatskleidžiami korupciniai nusikaltimai. Atkreiptinas dėmesys, kad 2006 m. sausio 09 d. Seimui buvo pateiktas BK 227 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas. Šio projekto aiškinamajame rašte siūloma pakeisti BK 227 straipsnio „Papirkimas“ 4 dalį, nustatančią terminą, per kurį asmuo, pasiūlęs, pažadėjęs, davęs kyšį, gali pranešti apie tai teisėsaugos institucijai ir būtų atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą. Įstatyme galiojantis reikalavimas pranešti „nedelsiant“ yra iš esmės teisingas, tačiau praktiškai įgyvendinti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės sunku arba neįmanoma.¹⁰⁸ Įstatymo projektu siūloma praplėsti laiko tarpą ir padidinti galimybę pranešti apie jau padarytą korupcinę veiką. Įstatyme galėtų būti įtvirtinta nuostata, kad asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės jei praneša apie papirkimą kol teisėsaugos institucijoms nėra žinoma arba pranešdamas asmuo nežino, kad teisėsaugos institucijoms apie tai jau žinoma. B.V.Zdravomislov teigė, kad nesvarbu, koks laiko tarpas tarp kyšio davimo ir pranešimo. Pranešta gali būti ir po baudžiamosios bylos iškėlimo, tačiau su sąlyga, kad kyšio davėjui apie tai nežinoma. Jei asmuo praneša apie papirkimą sužinojęs apie ikiteisminio tyrimo pradėjimą, arba suvokdamas, kad teisėsaugos institucijoms jau yra žinoma apie nusikalstamą veiką, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės netaikomas.

Manytina, kad toks siūlymas yra teisingas ir pagrįstas. Tai teigiamai paveiktų asmenų apsisprendimą pranešti apie atvejus, kai jie yra provokuojami ar iš jų reikalaujama kyšio bei padėtų atskleisti korumpuotus valstybės tarnautojus, tačiau lieka apgailestauti dėl to, kad praėjus metams, nuo įstatymo pakeitimo projekto pateikimo, pakeitimai dar nepriimti.

Antra atsakomybę už kyšio davimą panaikinanti sąlyga yra kyšio pasiūlymas, pažadėjimas ar davimas su teisėsaugos institucijos žinia. Tai reiškia, kad kyšis pasiūlomas, pažadamas ar duodamas kyšio priėmėjui tuomet, kai apie tai jau yra žinoma teisėsaugos institucijoms. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK bendrojoje dalyje nėra normų, apibrėžiančių sąvokos „su teisėsaugos institucijos žinia“ turinį. BK 32 straipsnyje vartojamos sąvokos „teisėsaugos užduoties vykdymas“ ir „nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelis“. BPK 159 straipsnio 4 dalis nurodo, kad asmuo atlikęs nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus, laikomas vykdžiusiu teisėsaugos institucijos užduotį pagal BK 32 straipsnį ir negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už tokių veiksmų atlikimą. Taigi ši nuostata, nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus priskiria teisėsaugos institucijos užduoties vykdymui. Sąvokai „teisėsaugos institucijos užduotis“ reikia prilyginti ir sąvoką „su teisėsaugos institucijos žinia“. Klaidinga būtų manyti, kad tuomet kiltų būtinybė gauti sankcionuotą leidimą atlikti tam tikrus veiksmus. *A.K. nuteistas už tai, kad būdamas valstybės*

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 227 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XP-1035. www.lrs.lt

pareigūnas, iš A.Š. reikalavo ir priėmė kyšį už įrodymų sunaikinimą A.Š. iškeltoje baudžiamojoje byloje. A.K. savo kasaciniame skunde nurodė, kad nusikalstamos veikos imitavimo modelis buvo panaudotas neteisėtai (nesankcionuotas), todėl jo metu gauti įrodymai yra niekiniai.¹⁰⁹ OVĮ 3 straipsnio 5 punkte nurodyta, kad operatyvinių veiksmų atlikimo pagrindas yra informacija apie operatyvinės veiklos objektus. Minėtoje byloje Aukščiausiasis Teismas konstatavo: jei pirminė informacija apie nusikaltimą buvo gauta ne operatyviniu būdu, o iš konkretaus fizinio asmens, kuris kreipėsi į pareigūnus, siekdamas apginti savo teisėtus interesus, tokios informacijos tikrinimui nereikalingas nusikalstamos veikos imitavimo modelis. Veiksmai turi būti sankcionuoti atliekant operatyvinį tyrimą, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apysunkį nusikaltimą (OVĮ 9 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad operatyvinis tyrimas turi būti atliekamas, kai siekiama išaiškinti nusikaltimą numatytą BK 227 straipsnio 2 dalyje (apysunkis nusikaltimas). Kai iš konkretaus fizinio asmens gaunama informacija apie nesunkų nusikaltimą (BK 227 straipsnio 1 dalis) ar baudžiamąjį nusižengimą (BK 227 straipsnio 3 dalis), tuomet operatyvinis tyrimas nėra atliekamas ir laikoma, kad asmuo veikė su teisėsaugos institucijos žinia.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-765/2001.

6. ATSAKOMYBĖ UŽ PAPIRKIMĄ PAGAL KITŲ VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUS ĮSTATYMUS

Prieš pradėdant kyšininkavimo nusikaltimų apžvalgą užsienio šalyse, reikia paminėti, kad nagrinėjamos šalys pasirinktos pagal tarptautinės organizacijos *Transparency International* pateikiamus Korupcijos Suvokimo Indeksus (toliau - KSI). Bus aptariamos kyšininkavimo nusikaltimų nuostatos šalių, kuriose korupcijos lygis yra labai žemas ir kelis paskutiniuosius metus yra stabilus, nekintantis - Danija (KSI - 9,5), Švedija (KSI - 9,2), Šveicarija (KSI - 9,1); šalių, kuriose KSI šiek tiek svyruoja - Vokietija (KSI nuo 8,2 iki 8,0), Belgija (KSI nuo 7,4 iki 7,3); taip pat šalių, kuriose per paskutinius dvejus metus buvo pastebėtas žymus progresas, t.y. korupcijos lygis žymiai sumažėjo - Japonija, Turkija. Pagal 2006 m. duomenis, Japonija iš 22 vietos pakilo į 17, o Turkija – iš 69 į 60 vietą. Bus nagrinėjamos ir Rusijos baudžiamojo kodekso nuostatos kyšininkavimo srityje, nes pagal *Transparency International* pateikiamus duomenis korupcijos lygis šioje šalyje išaugo (KSI - 2,5); taip pat kaimyninės šalies Latvijos, kuri pagal KSI (4,7) užima 49 vietą iš 163, o Lietuva 48 vietoje (KSI - 4,8.)¹¹⁰.

Danijos baudžiamajame kodekse (toliau – Danijos BK), kyšininkavimo veikos įtvirtintos skirtinguose kodekso skyriuose. Papirkimas reglamentuotas 14 skyriaus 122 straipsnyje, o kyšio priėmimas įtvirtintas 16 skyriaus 144 ir 145 straipsniuose.¹¹¹ Už papirkimą baudžiamas tas asmuo, kuris pateikia, pažada ar pasiūlo dovaną ar kokią kitokią privilegiją valstybės tarnautojui, siekdamas, kad jis pažeisdamas savo įgaliojimus atliktų tam tikrus veiksmus ar susilaikytų nuo jų atlikimo. Teismas gali skirti iki trejų metų laisvės atėmimo, tačiau esant lengvinančioms aplinkybėms, skiriamas areštas arba bauda.

Pažymėtina tai, kad kyšio priėmimo išskirti atvejai kai asmuo siekia gauti neteisėtos naudos vykdydamas savo įgaliojimus (144 straipsnis) ir kai tuos pačius veiksmus atlieka siekdamas asmeninės naudos susijusios su oficialių funkcijų atlikimu (145 straipsnis). Pirmu atveju numatytas areštas arba laisvės atėmimas iki šešerių metų (esant lengvinančių aplinkybių – bauda), o antru – tik laisvės atėmimas iki šešerių metų. Darytina išvada, kad asmeninės naudos siekis laikomas veiką kvalifikuojančiu požymiu.

Pabrėžtina tai, kad kyšininkavimo nusikaltimai padaromi tik tiesiogiai, nėra numatyta nei tarpininkų, nei trečiųjų asmenų. Danijos BK nėra apibūdinta kas laikoma kyšiu, kokie asmenys prilyginami valstybės tarnautojams, nenumatytas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės.

Švedijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Švedijos BK) įtvirtina dvi veikas, kurios

¹¹⁰ www.transparency.org/content/download/10827/92863/version/1/file/CPI_2006_presskit_ru.pdf.

¹¹¹ Уголовный кодекс Дании (в редакции от 12 августа 1997 года, с изменениями внесенными 26 июня 1998 г., 01 июля 1998 г., 17 марта 1999 г.). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524.

apibūdinamos kaip kyšininkavimas viešajame sektoriuje: 17 skyriaus 7 straipsnis numato atsakomybę už papirkimą, o kyšio priėmimą reglamentuoja 20 skyriaus 2 straipsnis.

Papirkimas pagal 17 skyriaus 7 straipsnį yra asmens davimas, pažadas duoti arba siūlymas kyšio ar kito neteisėto atlyginimo valstybės pareigūnui ar kitam asmeniui, kurie įvardinti 20 skyriaus 2 straipsnio 3 dalyje, už veiksmus, susijusius su oficialiomis pareigomis. Už šį nusikaltimą numatyta bauda arba laisvės atėmimas iki dvejų metų.¹¹²

Baudžiamojo kodekso 20 skyriaus 2 straipsnyje numatyta, kad tarnautojas, kuris priima kyšį ar priima pažadą kyšiui ar reikalauja kyšio ar kitokio neteisėto atlyginimo už jo oficialų darbą – yra baudžiamas už kyšio ėmimą bauda arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. O tas, kas padarė šį nusikaltimą prieš gaudamas postą ar po to, kai iš jo pasitraukė, arba jeigu padarytas sunkus nusikaltimas – baudžiamas laisvės atėmimu iki šešerių metų (2 d.). to paties straipsnio 3 dalyje išaiškinama, kas laikomas tarnautoju: vietinio, regioninio, nacionalinio lygio valdymo, vietinės federacijos, religinių bendruomenių, socialinio draudimo įstaigų ir kitų įstaigų, nurodytų atitinkamame įstatyme, administracijos, tarnybų, direktoratų, komitetų ar kitų panašių įstaigų nariai; asmenys, kurie vykdo statutuose nustatytas pareigas; ginkluotųjų pajėgų nariai, kuriems galioja drausmės statutas, kiti asmenys, vykdantys jiems pagal teisę nustatytas pareigas; asmenys, kurie vykdo viešąsias funkcijas be paskyrimo ar mandato; asmenys, kurie turi galimybę tvarkyti kitų žmonių ar įstaigų teisinius ar finansinius reikalus, ar nepriklausomai tvarkyti paskyrimus.

Taigi matome, kad šių nusikaltimų subjektų ratas yra gan platus pagal Švedijos BK, ne tik valdininkai, bet ir asmenys, vykdantys viešąsias funkcijas. Tiek papirkimas, tiek kyšio priėmimas yra apibūdinami labai lakoniškai, trumpai.

Šveicarijos baudžiamajame kodekse (toliau – Šveicarijos BK) kyšininkavimo nusikaltimai reglamentuojami 19 skyriuje. Jie įvardijami kaip naudos priėmimas, sutikimas būti papirktam, naudos suteikimas.¹¹³ 322 (ter.) straipsnyje numatyta: baudžiamas tas, kas siūlo, pažada ar duoda nepriklausančią naudą teismo ar kitos institucijos tarnautojui, valdininkui, ekspertui, vertėjui, trečiųjų teismo teisėjui ar karininkui siekdamas veiksmų (ar neveikimo) prieštaraujančių jo įgaliojimams, kyšio davėjo ar trečiojo asmens naudai. Kaip ir Lietuvos Respublikos BK atsakomybė yra diferencijuojama pagal tai, kokių veiksmų siekė papirkėjas, teisėtų ar neteisėtų. Jei asmuo siekė teisėtų tarnautojo veiksmų, jis baudžiamas įkalinimu arba bauda, o jei neteisėtų – skiriami sunkieji priverčiamieji darbai iki penkerių metų arba įkalinimas. Pastebėtina, kad už naudos priėmimą numatytos tokios pačios bausmės, t.y. ir

¹¹² Уголовный кодекс Швеции (в редакции от 01 января 1965 года, по состоянию на 01 мая 1999 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241607.

¹¹³ Швейцарский уголовный кодекс (в редакции от 21 декабря 1937 года, по состоянию на 01 апреля 2002 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241950.

papirkimas ir kyšio priėmimas laikomi vienodai pavojingais nusikaltimais. Į atskirą straipsnį yra išskirtas nepriklausančios naudos pasiūlymas, pažadėjimas ar suteikimas asmenims, kurie veikia užsienio valstybės ar tarptautinės organizacijos vardu (322 septies), tačiau nėra numatyta šių asmenų atsakomybė už jiems nepriklausančios naudos priėmimą.

323 straipsnyje yra numatyta, kad kompetentingos institucijos gali atsisakyti baudžiamojo persekiojimo, bylos perdavimo teismui ar bausmės paskyrimo dėl mažareikšmiškumo. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad sąvokai „nepriklausanti nauda“ yra prilyginama ir asmens priimta nereikšminga nauda. 3 dalyje numatyta, kad pareigūnui prilyginami ir privatūs asmenys atliekantys visuomenines užduotis.

Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Vokietijos BK) kyšininkavimo nusikaltimai yra numatyti pareiginių nusikaltimų skyriuje (331-335 str.) ir yra įvardijami kaip papirkimas ir kyšio priėmimas. Vokietijos BK numatytos dvi papirkimo ir dvi kyšio priėmimo sudėty, kurios įstatyme yra įvardijamos skirtingai: naudos priėmimas (BK 331 str.), naudos davimas (BK 333 str.), kyšio priėmimas (BK 332 str.) bei kyšio davimas (BK 334 str.). Be šių kyšininkavimo formų Vokietijos BK numato ir specialiąją formą – Parlamento narių kyšininkavimą (BK 108 (e) str.).¹¹⁴

Pagal Vokietijos BK 331 str. 1 dalį atsako pareigūnas ar jam prilygintas asmuo, kuris reikalauja, priima ar pažada priimti naudą sau ar tretiesiems asmenims už atlikimą teisėtų veiksmų. To paties straipsnio 2 dalyje numatytas kvalifikuojantis požymis – kai naudą priima teisėjas. Šiame straipsnyje taipogi yra numatytos galimybės atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis atliko minėtus veiksmus, turėdamas specialios institucijos leidimą arba pranešė šiai institucijai tuoj pat tai padaręs.

Vokietijos BK 332 str. reglamentuojamas kyšio priėmimas, kuris yra analogiškas naudos priėmimui, tik yra vienas skirtumas: už kyšį pažadėtų ar atliktų veiksmų pobūdis yra neteisėtas, kaip tuo tarpu už naudą pažadėti ar atlikti veiksmai yra legalūs.

Naudos davimas (BK 333 str. 1 d.) yra tuomet, kai asmuo siūlo, suteikia ar pažada suteikti naudą, tiesiogiai ar per trečiuosius asmenis, pareigūnui, asmeniui turinčiam specialius įgaliojimus ar Federalinių Ginkluotųjų pajėgų kareiviui už atlikimą ar neatlikimą dabar ar ateityje veiksmų, kuriuos jis turi teisę atlikti eidamas pareigas. Kvalifikuojantis požymis šio nusikaltimo yra naudos davimas teisėjui. To paties straipsnio 3 dalyje numatyta, kad veika nebaudžiama, jeigu ją padarė asmuo, turintis kompetentingos institucijos sankciją arba informavęs tą instituciją tuoj po veikos atlikimo.

Sunkesnio nusikaltimo, numatyto 334 str. – kyšio davimas, požymiai yra analogiški

¹¹⁴ Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии (в редакции от 13 Ноября 1998 года, по состоянию на 15 мая 2003 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=12427338.

kaip ir naudos davimo nusikaltimo sudėtyje, išskyrus pažadėtų ar atliktų veiksmų pobūdį: kyšio davimo atveju veiksmai turi būti neteisėti, o naudos davimo nusikaltime – jų pobūdis teisėtas.

Taigi, panagrinėjus nusikaltimus, numatytus Vokietijos BK 331 – 335 str., darytina išvada, kad pagrindinis skirtumas tarp kyšio ir naudos gavimo, bei tarp kyšio ir naudos davimo yra atliekamų ir pažadėtų atlikti veiksmų pobūdis: naudos davimo / gavimo nusikaltimuose tie veiksmai turi būti legalūs, o štai kyšio davimo / gavimo nusikaltimuose veiksmai yra neteisėti.

VFR Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies 11 skyriuje yra nurodyti pareiginių nusikaltimų, tarp jų ir kyšio gavimo / davimo bei naudos gavimo / davimo, subjektai: valdininkai ir teisėjai; asmenys, kurie yra kituose viešuosiuose teisiniuose santykiuose; asmenys, kurie yra kitaip susiję su viešojo valdymo vykdymu kurioje nors institucijoje ar kitoje įstaigoje, arba yra įgalioti taip daryti. Tai reiškia, kad už šiuos nusikaltimus atsako ne tik pareigūnai ir tarnautojai, bet ir asmenys, vykdantys viešąsias funkcijas.

Nagrinėjant sankcijas už kyšininkavimo nusikaltimus, galima pastebėti, kad sankcijos už naudos gavimą (331 str.) ir už naudos davimą (333 str.) yra identiškos, t.y., esant nusikaltimams, numatytiems šių straipsnių pirmose dalyse teismas gali skirti laisvės atėmimo bausmę iki trejų metų arba baudą; o esant kvalifikuotoms sudėtims – laisvės atėmimą iki penkerių metų arba baudą. Atitinkamai sankcijos už kyšio priėmimą ir davimą yra griežtesnės, nes pastarieji nusikaltimai laikomi sunkesniais pagal Vokietijos baudžiamąją teisę. Už kyšio priėmimą gali būti skirta laisvės atėmimo bausmė nuo šešerių mėnesių iki penkerių metų, o mažiau sunkiais atvejais – iki trejų metų arba bauda, teisėjai už kyšio priėmimą baudžiami griežčiau – nuo vienerių iki dešimties metų, o mažiau sunkiais atvejais – laisvės atėmimas iki trejų metų arba bauda (332 str. 2 d.). Už kyšio davimą (334 str.) nustatyta laisvės atėmimo bausmė nuo trejų mėnesių iki penkerių metų, o mažiau sunkiais atvejais – iki dvejų metų arba bauda. Jeigu kyšis duodamas teisėjui, kuomet pastarasis jau buvo pažeidęs įstatymą – laisvės atėmimas nuo trijų mėnesių iki penkerių metų, o jeigu teisėjas dar tik kurstomas pažeisti įstatymą – nuo šešerių mėnesių iki penkerių metų.

Be šių įstatymuose nustatytų sankcijų teismas gali skirti turto, kuris buvo gautas darant šiuos nusikaltimus, konfiskaciją. Pagal Vokietijos baudžiamojo kodekso kyšininkavimo straipsnius juridinis asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Juridiniam asmeniui galima taikyti tik sankciją, susijusią su jo įtraukimu į Korupcijos rejestrą, ko pasekoje pastarasis negali vykdyti savo funkcijų tam tikrą laikotarpį.

Vokietijos BK 108 (e) str. numato specialiąją kyšininkavimo formą – Parlamento narių kyšininkavimą. Pagal šį straipsnį kyšininkauja Parlamente tas, kas perka ar parduoda balsus balsavime ar rinkimuose į Europos Parlamentą, ar į reprezentacinę Federacijos ar Žemės

instituciją, taip pat į savivaldybes ar jų asociacijas. Už šio nusikaltimo padarymą gali būti skirta laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų arba bauda. Taip pat teismas gali apriboti kaltininko rinkimų teisę – tiek aktyviają, tiek pasyviają.

Japonijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Japonijos BK) numato atsakomybę už kyšio gavimą, reikalavimą ar išankstinį kyšio gavimą (197 straipsnis), kyšio perdavimą trečiajam asmeniui (197-II straipsnis), kyšio gavimą už tarpininkavimą (197-IV straipsnis), kyšio davimą (198 straipsnis).¹¹⁵ Už kyšio priėmimą, reikalavimą ar susitarimą dėl jo, baudžiami asmenys užimantys viešąsias pareigas ir arbitrai, taip pat pretendentai į tokias pareigas. Sunkinančiomis aplinkybėmis laikomas kyšio priėmimas, reikalavimas ar susitarimas dėl kyšio už neteisėtų veiksmų atlikimą bei kyšio gavimas pakartotinai.

Už kyšio davimą baudžiami asmenys pasiūlę ar pažadėję duoti kyšį arbitrai ar asmeniui užimančiam viešąsias pareigas už teisėtų veiksmų atlikimą ar neatlikimą arba už neteisėtų veiksmų atlikimą. Toks asmuo baudžiamas laisvės atėmimu su priverstiniu fiziniu darbu iki trejų metų arba bauda. Už kyšio pasiūlymą ar pažadėjimą tarpininkui baudžiama laisvės atėmimu su priverstiniais fiziniais darbais iki dvejų metų arba bauda.

Kaip ir Lietuvoje kyšio priėmimas laikomas sunkesniu nusikaltimu nei kyšio davimas. Už jį numatyta tik viena, laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų su priverstiniu fiziniu darbu. Taip pat numatytas kyšio konfiskavimas bei papildomi išieškojimai, jei kyšis negali būti konfiskuotas pilnai ar dalinai.

Pastebėtina, kad pareiginiai nusikaltimai Japonijos BK laikomi pavojingesniais nei nusikaltimai žmogaus gyvybei ir sveikatai. Kyšininkavimo nusikaltimai yra reglamentuoti 25 Japonijos BK skyriuje, o nusikaltimai žmogaus gyvybei ir sveikatai yra išdėstyti toliau, 26 – 27 skyriuose.

Belgijoje galioja dar 1867 m. birželio 08 d. priimtas baudžiamasis kodeksas (toliau – Belgijos BK), tačiau kyšininkavimo nusikaltimų atžvilgiu 1999-02-10 buvo padaryti pakeitimai.¹¹⁶ Už kyšininkavimą yra baudžiami asmenys atliekantys viešąsias funkcijas šalyje, kitoje užsienio valstybėje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar kandidatai į viešąsias pareigas. Arbitrai, teisėjai, prisiekusieji už kyšininkavimą baudžiami tuomet, kai atliko veiksmus susijusius su jų jurisdikcinėmis funkcijomis. Pavyzdžiui, teisėjas priėmęs kyšį, gali būti nubaustas nuo penkerių iki dešimties metų laisvės atėmimo ir bauda nuo 500 iki 100 000 frankų (249 straipsnio 3 dalis). Atskirai reglamentuota ir policijos pareigūnų, teismo pareigūnų, prokuratūros darbuotojų atsakomybė. 248 straipsnyje nurodyta, kad minėtiems asmenims

¹¹⁵ Уголовный кодекс Японии (в редакции от 12 мая 1995 года, по состоянию на 01 января 2002 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241616.

¹¹⁶ Уголовный кодекс Белгии (в редакции от 08 июня 1867 года, по состоянию на 01 сентября 2001 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242695.

bausmė už kyšininkavimą gali būti dvigubinama lyginant su bausmėmis numatytomis 247 straipsnyje. Kartu su numatytomis bausmėmis asmenims gali būti atimta teisė užimti tam tikras pareigas.

Pagal Belgijos BK 246 straipsnio 1 dalį kyšio gavimu yra tokie veiksmai, kai viešąsias funkcijas atliekantis asmuo reikalauja ar priima, tiesiogiai ar per kitus asmenis, pasiūlymą, pažadą ar bet kokio pobūdžio naudą sau ar trečiajam asmeniui už tam tikrų veiksmų atlikimą ar neatlikimą. To paties straipsnio 2 dalyje apibrėžta, kad kyšio davimu laikomi tokie veiksmai, kai viešąsias funkcijas atliekančiam asmeniui, tiesiogiai ar per kitus asmenis, pasiūloma, pažadama ar duodama bet kokio pobūdžio nauda už tam tikrų veiksmų atlikimą ar neatlikimą, kyšio davėjo ar trečiojo asmens naudai.

Belgijos BK nenumato nei nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimo, nei atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės.

Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – Latvijos BK) kyšininkavimo nusikaltimai numatyti 24 skyriuje.¹¹⁷ Kyšio priėmimą reglamentuoja 320 straipsnis, 322 straipsnyje numatytas tarpininko kyšininkavimas, 321 straipsnyje – kyšio pasisavinimas. Jei asmuo pasisavina kyšį, kurį turėjo perduoti valstybės tarnautojui, baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų arba bauda, o jei kyšį pasisavina valstybės tarnautojas, jį teismas gali nubausti laisvės atėmimu iki šešerių metų. 323 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad už kyšio davimą, t.y. materialinių vertybių, turtinio pobūdžio ar kitokio gėrio perdavimą tiesiogiai ar per tarpininką valstybės tarnautojui, siekiant, kad jis kyšio davėjo naudai atliktų tam tikrus veiksmus ar susilaikytų nuo jų atlikimo vykdydamas savo įgaliojimus, baudžiamas laisvės atėmimu iki šešerių metų. Kyšio davimą kvalifikuojantys požymiai numatyti to paties straipsnio 2 dalyje: 1 dalyje numatyti veiksmai atlikti pakartotinai *arba* valstybės tarnautojo. Teismas gali skirti laisvės atėmimą nuo penkerių iki dvylikos metų su turto konfiskavimu arba be jo, tuo tarpu Lietuvos Respublikos BK už kvalifikuotą papirkimą gali būti skiriama tik iki ketverių metų laisvės atėmimo bausmė.

Latvijos BK yra numatytas ir atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės (324 straipsnis), tačiau tik kyšio davėjo ir tarpininko atžvilgiu. Kyšio davėjas atleidžiamas nuo atsakomybės, jei jis buvo prievartaujamas duoti kyšį arba jei šis asmuo po kyšio davimo savanoriškai apie tai pranešė. Prievartavimas suprantamas kaip kyšio reikalavimas už teisėtų veiksmų atlikimą, taip pat reikalavimas susijęs su grasinimu pakenkti teisėtiems asmens interesams. Tarpininkas ar padėjėjas atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės už kyšininkavimą, jei jie po

¹¹⁷ Уголовный кодекс Латвийской Республики (в редакции от 08 июля 1998 года, по состоянию на 01 августа 2001 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424.

nusikalstamos veikos padarymo savanoriškai apie tai pranešė (324 straipsnio 3 dalis).

Turkijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Turkijos BK) pakankamai plačiai apibūdina kyšininkavimo nusikaltimus. Turkijos BK 211 straipsnyje¹¹⁸ apibrėžta kas laikoma kyšiu – tai pinigai, dovanos, bet kokio pobūdžio nauda, gauta valdininkų asmeniškai ar per tarpininkus už tam tikrų veiksmų atlikimą ar neatlikimą, kuriuos jie privalo ar neprivalo atlikti pagal įstatymą ir įgaliojimus. Kyšiu taip pat laikomas tuo pačiu tikslu gautas skirtumas tarp realios kainos ir tos, už kurią parduotas, pirktas ar parduotas iš varžytinių kilnojamas ar nekilnojamas turtas.

Papirkimas apibrėžiamas kaip asmens pasiūlymas, pažadėjimas duoti kyšį ar kyšio davimas valdininkui (213 straipsnis). Jei už kyšį asmuo siekia teisėtų valdininko veiksmų, jis baudžiamas bauda dešimt kartų didesne, nei duotas kyšis, o jei neteisėtų – laisvės atėmimu nuo ketverių iki dvylikos metų. Paskutiniu atveju bausmės dydis priklauso nuo to, kaip rimtai buvo pažeisti įstatymai ir, ar kyšio davėjo pageidaujami veiksmai atlikti visiškai ar dalinai. Jei kyšis pasiūlytas asmeniui, atliekančiam valdymo funkcijas ar turinčiam administracinius įgaliojimus, teisėjui, prokurorui, notarui, advokatui, gynėjui ar asmeniui valstybės įgaliotam atlikti specialias funkcijas, tuomet bausmė skiriama nuo trečdalis iki pusės didesnė, priklausomai nuo to, kaip rimtai pažeisti įstatymai.

216 straipsnyje numatyta tarpininko atsakomybė. Jis laikomas kyšio davėjo arba kyšio ėmėjo bendrininku. 217 straipsnis numato nusikalstamu būdu gauto turto konfiskavimą. 218 straipsnyje nustatyta valdininko atsakomybė, jei jis apgaulės būdu parūpina sau naudą. Jei valdininkas sudaro nuomonę, kad gali išspręsti klausimą, kuris nėra jo kompetencijoje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki penkerių metų su bauda.

Bausmės didinamos ½ dalimi, jei kyšininkavimo nusikaltimus padaro asmenys atliekantys valdymo funkcijas ar turintys administracinius įgaliojimus, teisėjai, prokurorai. Valdininkai nuteisti už šiuos nusikaltimus, visam laikui netenka teisės užimti valdiškų pareigų.

Nors bausmės ir didelės, tačiau Turkijos BK yra numatyta atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės galimybė. Kyšio ėmėjas atleidžiamas nuo atsakomybės, jei jis iki ar po kyšio gavimo, bet iki kyšio davėjo prašymo išpildymo ir iki tyrimo pradėjimo, praneša apie tai atitinkamoms institucijoms bei grąžina kyšį. Kyšio davėjas taip pat atleidžiamas nuo atsakomybės, jei jis iki atlikdamas neteisėtą veiksmą informuoja apie tai atitinkamas institucijas. Tokiu atveju, kaip kyšis perduoti pinigai ar daiktai, grąžinami kyšio davėjui.

Turkijos BK 219 straipsnyje numatyta galimybė mažinti bausmę per pusę, jei kyšio vertė nereikšminga, o jei vertė labai nereikšminga – bausmė mažinama 2/3 dalimis.

¹¹⁸ Уголовный кодекс Турции (в редакции от 01 марта 1926 года, с изменениями и дополнениями на 03 августа 2002 года). www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241563.

Kyšininkavimo nusikaltimai **Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse** (toliau – Rusijos BK) yra numatyti 30 skyriuje – “Nusikaltimai prieš valstybinę valdžią, valstybinės tarnybos bei savivaldos organų interesus”. Šio skyriaus 290 ir 291 straipsniai atitinkamai kriminalizuoja kyšio priėmimą bei papirkimą.

BK 290 str. 1 dalis nustato atsakomybę už kyšio priėmimą ir įtvirtina, kad už “pareigūno gavimą, tiesiogiai ar per tarpininkus, kyšio pinigine forma, vertybiniais popieriais, taip pat kitu turtu ar turtinio pobūdžio nauda už veiksmus (neveikimą) kyšio davėjo ar jį atstovaujančių asmenų interesais, jeigu tokie veiksmai (neveikimas) įeina į pareigūno pareigas arba jis, ryšium su užimamom pareigom gali daryti įtaką tokiems veiksams (neveikimui), taip pat už bendrąją protekciją ar tarnybinių nuolaidžiavimą” baudžiama (...).

Papirkimas (291 str. 1 d.) Rusijos BK yra suprantamas kaip kyšio davimas pareigūnui asmeniškai ar jei jis tam neprieštaravo per tarpininką, pareigūno gimines arba artimuosius už kokio nors veiksmo vykdymą (ar nevykdymą) kyšio davėjo naudai, kuri šis galėjo ar privalėjo atlikti dėl savo tarnybinių įgaliojimų. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai pareigūnas asmeniškai ar per kitus asmenis, priima bent dalį kyšio. Nėra kriminalizuotas kyšio pasiūlymas, susitarimas ar pažadas duoti kyšį. Pažymėtina, kad pagal Rusijos BK, asmens išsakytas ketinimas duoti kyšį negali būti kvalifikuojamas kaip pasikėsinimas duoti kyšį tuo atveju, jei asmuo, tam kad realizuoti išsakytą ketinimą nesiėmė jokių konkrečių veiksmų.¹¹⁹

Kvalifikuojantys ši nusikaltimą požymiai yra: kyšio davimas už neteisėtų veiksmų (neveikimo) atlikimą *arba* nevienkartinis kyšio davimas. Nevienkartinis kyšio davimas bus tuomet, jeigu: asmuo jau teistas už kyšio davimą ir teistumas neišnykęs, ir nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka; kyšis duotas keliems pareigūnams skirtingu laiku už savarankiškų veiksmų atlikimą; kyšis duotas vienam pareigūnui ne vieną kartą ir kaskart už savarankiškų veiksmų atlikimą; keliems pareigūnams vienu metu, bet už skirtingų veiksmų atlikimą; keliems pareigūnams, kurie nėra tarpusavyje susitarę už vieningo nusikaltimo padarymą kyšio davėjo interesais.¹²⁰

Tame pačiame straipsnyje yra nustatytos kelios atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės aplinkybės: jeigu pareigūnas prievartavo duoti kyšį arba jeigu asmuo savanoriškai pranešė apie kyšio davimą įstaigai, kuri turi teisę iškelti baudžiamąją bylą. Skirtingai nei Lietuvos Respublikos BK, čia nieko nekalbama apie laiko tarpą, per kurį turi būti pranešta apie kyšio davimą. Svarbu, kad pranešimas būtų skirtas būtent toms įstaigoms, kurios gali iškelti baudžiamąją bylą, nes pranešimas kitoms valstybės įstaigoms nėra pagrindas

¹¹⁹ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е, измененное и дополненное. Москва, 1999, с. 868.

¹²⁰ Завидов Б. Д. Уголовно-правовой анализ дачи взятки. www.smix.biz/comm.php?id=5034.

atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Kartu asmuo turi remtis prielaida, kad apie jo įvykdytą nusikaltimą teisėsaugos įstaigoms nėra žinoma. Asmeniui, kuris perdavė kyši kaip prievartavimo rezultatą, tam kad jį atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės, nereikia kreiptis su pareiškimu į įstaigą, turinčią teisę iškelti baudžiamąją bylą.¹²¹

Kyšio davimas pagal Rusijos BK 291 straipsnio 1 dalį yra apysunkis, pagal 2 dalį – sunkus nusikaltimas, už kuriuos gali būti skiriamos kelios alternatyvios bausmės. Griežčiausia iš jų - laisvės atėmimas iki aštuonerių metų.

Rusijos BK atskirai kriminalizuotas ir komercinis papirkimas. 204 straipsnyje nurodyta, kad baudžiama už neteisėtą pinigų, vertybinių popierių, kitokių vertybių perdavimą ar neteisėtą materialinių paslaugų suteikimą asmeniui, kuris atlieka vadovaujančias funkcijas komercinėje ar kitokioje organizacijoje, už veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) susijusių su jo užimamomis pareigomis, davėjo interesais. Šiuo atveju taip pat numatytas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, jei toks asmuo buvo prievartaujamas arba savanoriškai pranešė apie papirkimą įstaigai, galinčiai iškelti baudžiamąją bylą.

¹²¹ *Cit. Op.* 121, p. 869.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pateikiant korupcijos sąvoka tiek Europos Sąjungos lygiu, tiek Lietuvos nacionalinėje teisinėje sistemoje yra orientuojamasi į kyšininkavimo nusikaltimus – kyšio priėmimą ir kyšio davimą (papirkimą). Tarptautiniuose teisės aktuose yra įtvirtintas funkcinis korupcijos apibrėžimas, apimantis korupciją valstybiniame bei privačiame sektoriuje, kuri pasireiškia dvejopo pobūdžio nusikalstamomis veikomis – pasyvia korupcija (kyšio priėmimu) bei aktyvia korupcija (papirkimu). Lietuvos įstatymai taip pat pateikia funkcinį korupcijos traktavimą, korupciniais nusikaltimais, visų pirma įvardijant kyšio priėmimą bei kyšio davimą.

2. Papirkimo sudėties objektas yra atskirų valstybės įstaigų, institucijų bei asmenų, turinčių atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėje teisminėje institucijoje, normali, efektyvi, autoritetinga pagal Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus, vykdoma veikla.

3. BK nedetalizuoja vertybių laikytinų kyšių. Kelių paskutiniųjų metų teismų praktikoje bei teisinėje literatūroje kyšio dalykas aiškinamas plečiamai. Kyšiu laikoma apskritai neteisėtai gauta turtinė, asmeninė nauda, tai ir materialaus ir nematerialaus pobūdžio atlygis, kaip turtinių prievolių panaikinimas, supažindinimas su komercine paslaptimi, pelną žadančių ryšių užmezgimas, seksualinės paslaugos ir kt. Veikos kvalifikavimui neturi reikšmės kam priklauso kyšis bei kieno interesais papirkėjas veikia.

4. Veika pasireiškia kelių alternatyvių veiksmų atlikimu: 1) kyšio pasiūlymu; 2) pažadėjimu duoti kyšį; 3) kyšio davimu. Kyšio pasiūlymas – tarnautojo ar jam prilyginto asmens informavimas, kad jeigu jis sutiktų patenkinti papirkėjo interesą, tai gautų kyšį. Siūloma gali būti žodine forma arba raštu, taip pat veiksmu, iš kurio galima suprasti jog siūlomas kyšis. Pažadas duoti kyšį – žodžio davimas, sutikimas duoti kyšį, jei bus patenkintas kyšio davėjo interesas. Kyšio davimas – turtinės naudos suteikimas. Tai tokie papirkėjo veiksmai, dėl kurių kitas asmuo gauna naudą. Veiksmai gali būti atlikti tiesiogiai (atvirai) arba netiesiogiai (užmaskuotai).

5. Baudžiamoji atsakomybė už papirkimą iškyla nepriklausomai nuo to ar kyšis pasiūlomas, pažadamas ar duodamas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui prieš jam atliekant kyšio davėjo pageidaujamus veiksmus ar po tokių veiksmų atlikimo. Kvalifikuojant kyšio davimą neturi reikšmės, ar pageidaujami veiksmai atlikti ir koks jų pobūdis. Kyšis gali būti duodamas už teisėtą veiką ar neteisėtą veikimą ir ne visada kyšio davėjo siekiamas rezultatas gali būti sukonkretintas.

6. Papirkimo sudėtis yra formali, todėl nusikalstama veika laikoma baigta: 1) pasiūlius kyšį; 2) pažadėjus duoti kyšį; 3) davus kyšį. Siūlymas yra baigtas nusikaltimas nuo

supažindinimo su informacija momento, pažadas - nuo sutikimo duoti kyšį, jei bus patenkinti papirkėjo interesai, išreiškimo momento. Pasiūlymas ar pažadas duoti kyšį gali pasireikšti nurodant konkretų kyšio dydį, jo perdavimo vietą, laiką arba tik abstrakčiu pasiūlymu ar pažadu jį duoti už pageidaujamą veikimą ar neveikimą. Kyšio davimas yra baigtas, kai kitas asmuo turi galimybę pasinaudoti suteikta nauda, tačiau jeigu valstybės tarnautojas, jam prilygintas asmuo ar tarpininkas duodamo kyšio nepriima ir papirkėjas tai suvokia, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas duoti kyšį. Kaip pasikėsinimas papirkėti kvalifikuotini ir tokie veiksmai, kai papirkėjas per klaidą kyšį įteikia ne valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui.

7. Analizuojamo nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo subjektu gali būti bet kuris pakaltinamas, nuo 16 metų asmuo.

Vykdam tarptautinius išipareigojimus įtvirtinta ir juridinio asmens atsakomybė už papirkimą, tačiau Lietuvoje dar per mažai teismų praktikos, kuri leistų realiai įvertinti baudžiamosios atsakomybės taikymo juridinio asmens atžvilgiu aspektus.

8. Papirkimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Kitas subjektyviosios pusės požymis – tikslas, yra privalomas nusikaltimo sudėties požymis. Pagrindinėje papirkimo sudėtyje tai yra siekis valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėto veikimo ar neveikimo vykdant įgaliojimus, o kvalifikuotoje sudėtyje – siekis neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos. Motyvai gali būti įvairūs, jie veikos kvalifikavimui reikšmės neturi.

9. Kvalifikuotos papirkimo sudėties, numatytos BK 227 straipsnio 2 dalyje, požymiai yra: 1) siūlomas, pažadamas ar duodamas didesnės negu 250 MGL vertės kyšis; 2) siekiant neteisėtos paperkamo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikos vykdant įgaliojimus. Jei pasiūlomo, pažadamo ar duodamo kyšio vertė yra mažesnė nei 1 MGL dydžio ir buvo siekiama valstybės tarnautojo teisėtos veikos ar neveikimo, nusikalstama veika laikoma baudžiamuoju nusižengimu ir kvalifikuojama pagal BK 227 straipsnio 3 dalį.

9.1. Kvalifikuojančiu požymiu siūlytina laikyti tokią aplinkybę, kai papirkimo subjektas yra valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo. Toks požiūris yra sąlygotas to, kad šie asmenys dėl savo statuso, turimų įgaliojimų potencialiai turi didesnę galimybę įtakoti santykius norima linkme ir didesniu mastu, todėl valstybės tarnautojų padarytos nusikalstamos veikos laikytinos pavojingesnėmis. Valstybės tarnautojų ir jiems prilygintų asmenų kyšininkavimas gali sukelti ypatingai neigiamų pasekmių, sužlugdyti visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos pareigūnais.

10. Baudžiamoji atsakomybė už papirkimą diferencijuojama pagal kyšio vertę ir pagal tai, už kokį – teisėtą ar neteisėtą – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veikimą (ar

neveikimą) kyšis jam arba tarpininkui, yra siūlomas, pažadamas ar duodamas.

11. Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutartys ir tarptautiniai teisės aktai kovos su korupcija srityje nereglamentuoja, taigi ir nedraudžia galimybės atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenis, kurie praneša teisėsaugos institucijoms apie korupcines veikas. Asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą esant vienai iš šių sąlygų: kyšio iš asmens buvo reikalaujama, provokuojama jį duoti ir jis pasiūlęs, pažadėjęs ar davęs kyšį, nedelsdamas apie tai pranešė teisėsaugos institucijai *arba* kyšį asmuo pasiūlė, pažadėjo ar davė su teisėsaugos institucijos žinia.

11.1. Siūlytina praplėsti laiko tarpą ir padidinti galimybę pranešti apie jau padarytą korupcinę veiką. Įstatyme galėtų būti įtvirtinta nuostata, kad asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės jei praneša apie papirkimą kol teisėsaugos institucijoms nėra žinoma, t.y. kol nepriimtas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą, arba pranešdamas asmuo nežino, jog teisėsaugos institucijoms jau žinoma apie įvykdytą nusikalstamą veiką.

12. Apibendrinant apžvelgtus užsienio šalių įstatymus, galima pastebėti, kad visi kyšininkavimo nusikaltimus traktuoja panašiai. Vienų šalių kodeksuose pateikiami detalūs kyšio priėmimo ir davimo aprašymai, su atskiromis rūšimis (Vokietijos BK, Turkijos BK), kitur įdiegiamas tik trumpas, lakoniškas apibrėžimas (Švedijos BK, Danijos BK). Šių nusikaltimų subjektų ratas taipogi yra panašus nagrinėtuose teisės aktuose. Minėtų nusikaltimų alternatyvūs požymiai yra bendri beveik visose nagrinėtose nusikaltimų sudėtyse: kyšio davimas / priėmimas, pažadas duoti / priimti kyšį ir kyšio reikalavimas (provokavimas).

Tarptautiniai teisės aktai už kyšininkavimo nusikalstamas veikas įpareigoja nustatyti veiksmingas ir atgrasančias sankcijas. Išanalizavus užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose numatytas sankcijas, galima daryti išvadą, kad bausmių griežtumas neįtakoja korupcijos lygio.

SANTRAUKA

Pirmajame darbo skyriuje nagrinėjama korupcijos samprata bei apibrėžimas įtvirtintas tarptautiniuose bei Lietuvos Respublikos teisės aktuose kovos su korupcija srityje.

Antras skyrius yra skirtas papirkimo nusikaltimo baudžiamajam teisiniam įvertinimui. Jis sudaro didžiausią magistro darbo dalį. Šiame skyriuje nagrinėjamas papirkimo nusikaltimas, įtvirtintas BK 227 straipsnyje. Straipsnio analizė pateikiama laikantis tradicinio modelio: objektas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė. Nagrinėdama atskiras nusikaltimo sudėties dalis, autorė apžvelgia ir praktines taikymo problemas, jas iliustruodama teisminės praktikos pavyzdžiais.

Trečiame bei ketvirtame skyriuose analizuojamos sąlygos, kurioms esant papirkimas laikomas kvalifikuotu nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu.

Penktame skyriuje trumpai apžvelgiama baudžiamoji atsakomybė už papirkimą, t.y. kokios bausmės numatytos už šį nusikaltimą ir baudžiamąjį nusižengimą bei pagal kokius kriterijus jos yra diferencijuojamos.

Šeštas skyrius skirtas apibrėžti aplinkybėms, kurioms esant asmuo gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už papirkimą. Nagrinėdama jas, autorė aptaria ir taikant šią normą praktikoje iškylančias problemas.

Septintame skyriuje apžvelgiami užsienio šalių baudžiamieji įstatymai, kriminalizuojantys kyšininkavimo veikas, juos palyginant su Lietuvoje galiojančiomis atitinkamomis teisės normomis.

Darbo pabaigoje yra pateikiamos glaustos kiekvieno skyriaus išvados ir suformuluojami pasiūlymai.

SUMMARY
THE ANALYSIS OF THE ELEMENTS OF THE OFFENCE BRIBERY

In the first chapter of the paper the conception and definition of corruption which has been consolidated in international and Republic of Lithuania legal acts in the sphere of fight with corruption has been analyzed.

The second chapter is devoted for criminal legal evaluation of bribery crime. It forms the biggest part of the Master's theses. In this chapter the bribery crime consolidated in CC Article 227 has been analyzed. The analysis of the article is presented following the traditional model: object, objective side, subject, subjective side. During the analysis of separate parts of crime composition the author reviews the practical application problems as well illustrating them with examples of court practice.

In the third and fourth chapter conditions under which bribery is considered as qualified crime or criminal offence have been analyzed.

In the fifth chapter criminal responsibility for bribery has been reviewed in short, i.e. what punishments have been provided for this crime and criminal offence and according to what criteria they are differentiated.

The sixth chapter is devoted for defining the circumstances under which the person can be excused from criminal responsibility for bribery. During their analysis the author discussed the problems arising in application of this norm in practice.

In the seventh chapter criminal laws of foreign countries criminalizing the bribery acts comparing them with corresponding legal norms in effect in Lithuania have been reviewed.

At the end of the paper short every chapter conclusions have been presented and offers have been formulated.

PANAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius, 1998.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 2005.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Vilnius, 2003.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius, 2001.
5. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 41-1162.
6. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 57-2297.
7. Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 92-3209.
8. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 66-2130; 2002. Nr. 45-1708.
9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005. Nr. 76 – 2746.
10. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 18-431.
11. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 9-431.
12. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymas // Valstybės žinios. 1993. Nr. 2-29.
13. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. 9-2066.
14. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2005. Nr. 9-876.
15. Lietuvos Respublikos notariato įstatymas // Valstybės žinios. 2005. Nr. 1-2882.
16. Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymas // Valstybės žinios. 2005. Nr. 1-1555.
17. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002. Nr. 23-851.
18. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos // valstybės žinios. 2002. Nr. 23-853.
19. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Civilinės teisės konvencijos dėl korupcijos ratifikavimo // Valstybės žinios. 2002. Nr. 126-5726.
20. Civilinės teisės konvencija dėl korupcijos // Valstybės žinios. 2002. Nr. 126-5733.
21. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją // Valstybės žinios. 2006. Nr. 136-5145.

22. Europos Sąjungos pamatinis sprendimas 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje, [2007-01-25].
www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003F0568:LT.
23. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Nacionalinės kovos su korupcija programos // Valstybės žinios. 2002. Nr. 10-355.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Nacionalinės kovos su korupcija strategijos // Valstybės žinios. 2001. Nr. 77-2702.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl priėmimo į valstybės tarnautojo pareigas tvarkos patvirtinimo // Valstybės žinios. 2002. Nr. 65-2654.
26. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 227 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, [žiūrėta 2007-02-15].
(www3.lrs.lt/psl/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=268787&p).
27. Уголовный кодекс Турции (в редакции от 01 марта 1926 года, с изменениями и дополнениями на 03 августа 2002 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241563.)
28. Уголовный кодекс Японии (в редакции от 12 мая 1995 года, по состоянию на 01 января 2002 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241616.)
29. Уголовный кодекс Латвийской Республики (в редакции от 08 июля 1998 года, по состоянию на 01 августа 2001 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243424.)
30. Швейцарский уголовный кодекс (в редакции от 21 декабря 1937 года, по состоянию на 01 апреля 2002 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241950.)
31. Уголовный кодекс Бельгии (в редакции от 08 июня 1867 года, по состоянию на 01 сентября 2001 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242695.)
32. Уголовный кодекс Швеции (в редакции от 01 января 1965 года, по состоянию на 01 мая 1999 года), [žiūrėta 2007-02-20].
(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241607.)
33. Уголовный кодекс Дании (в редакции от 12 августа 1997 года, с изменениями внесеными 26 июня 1998 г., 01 июля 1998 г., 17 марта 1999 г.), [žiūrėta 2007-02-20]. (www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524.)
34. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии (в редакции от 13 Ноября 1998 года, по состоянию на 15 мая 2003 года), [žiūrėta 2007-02-20].

(www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=12427338.)

Specialioji literatūra

1. *Apanavičius M.* Atsakomybė už pareiginius nusikaltimus. Vilnius, 1974.
2. *Apanavičius M.* Pareiginių nusikaltimų kvalifikavimas. Vilnius, 1976.
3. *Baudžiamoji teisė.* Specialioji dalis. 2 knyga. Vilnius, 2001.
4. *Drakšas R.* Juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės problematika // Teisė Nr. 53, 2004.
5. *Fedosiukas O.* Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. (www.mruni.lt).
6. *Fedosiukas O.* Dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams teismų praktikos išvadų projekto.
7. *Gavelytė I.* Kyšininkavimas kaip korupcinė nusikalstama veika // Teisė Nr.53, 2204.
8. *Gavelytė-Kalytienė I.* Kyšininkavimo prevencija ir kontrolė. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006.
9. *Ignotas M.* Pareiginiai nusikaltimai. Vilnius, 1983.
10. Ilgalaiškės kompleksinės organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos Lietuvoje analizė. Vilnius, 1999.
11. *Jočienė P.* Korupcija postkomunistinėse šalyse // Teisės problemos Nr. 1, 1997.
12. *Jovaišas K.* baudžiamųjų įstatymų komentaras. Tryliktas skirsnis. Nusikaltimai valstybės tarnybai // Verslo ir komercinė teisė Nr. 4-5, 1999.
13. Korupcijos situacijos Lietuvoje preliminarinis įvertinimas bei kovos su korupcija strategijos metmenų parengimas (Baigiamasis pranešimas). Vilnius, 1999.
14. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga „Asmenys“. Vilnius, 2002.
15. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo komentaras. Vilnius, 2004.
16. *Lipnickas E.* Kai kurie probleminiai kyšininkavimo išaiškinimo ir tyrimo teisinio reglamentavimo aspektai // Jurisprudencija. 67(59) tomas, 2005.
17. *Michailovič I.* Korupcija pagal Europos Sąjungos dokumentus ir kai kurie Lietuvos baudžiamojo teisinio reglamentavimo aspektai // Teisė Nr. 50, 2004.
18. *Michailovič I.* Korupcijos apibrėžimo problematika // Teisė Nr. 54, 2005.
19. *Misiūnas J.* Baudžiamoji atsakomybė už kyšininkavimą. Vilnius, 1965.
20. *Pakštaitis L.* Kyšininkavimo nusikaltimų kriminalizacijos raida Lietuvoje // Jurisprudencija. Mokslo darbai. 45(37) tomas, 2003.

21. *Pakštaitis L.* Kyšininkavimo baudžiamumas baudžiamosios politikos kontekste // Teisė Nr. 41, 2001.
22. *Panomariovas A.* Viešai neskelbiama informacija – paslaptis kaip socialinis reiškiny / Jurisprudencija, Nr. 32 (24), 2002.
23. *Piesliakas V.* Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius, 2006.
24. *Pivoriūnas A.* Nusikaltimai valstybės tarnybai ir korupcija – problemos bei jų sprendimo būdai // Justitia Nr. 6, 1997.
25. *Prapiestis J.* Pareiginių nusikaltimų subjekto sąvoka asmens neliečiamybės konstitucinių garantijų šviesoje // Teisė. Mokslo darbai Nr. 21, 1986.
26. *Ragauskas K.* Korupcija – valstybės vėžys // Pozicija. Vilnius, Nr. 1, 1999.
27. *Raudonienė A.* Korupcijos kategorijų analizė // Jurisprudencija Nr. 41 (33), 2003.
28. *Rose-Ackerman S.* Korupcija ir valdžia: priežastys, padariniai ir reforma. Vilnius, 2001.
29. *Sinkevičius E.* Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir jos sąlygos // Teisė Nr. 48, 2003.
30. *Soloveičikas D.* Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos // Teisė Nr. 46, 2003.
31. Stojimo į Europos Sąjungą stebėsenos procesas: korupcija ir antikorupcinė politika. Lietuva. 2002.
32. *Vaitekūnas S.* Korupcijos prevencijos sistema Lietuvoje: organizacijos ir veiksmų apžvalga. Vilnius, 2002.
33. Valstybės saugumas: teisės norminiai aktai. Įstatymų ir teisės aktų rinkinys. Vilnius, 1998.
34. *Žalimas D., Žaltauskaitė-Žalimienė S., Petrauskas Z., Saladžius J.* Tarptautinės organizacijos. Vilnius, 2001.
35. *Žmogaus teisės.* Tarptautinių dokumentų rinkinys. Vilnius, 1991.
35. *Кириченко. В. Ф.* Ответственность за должностные преступления по советскому уголовному праву. Москва, 1956.
36. *П. Квициниа.* Взятничество и борьба с ним. Сухуми, 1980.
37. *Кучерявый Н. П.* Ответственность за взяточничество. Москва, 1957.
38. *Лянунов Ю. И.* Должностные преступления: учебное пособие. Киев, 1988.
39. *Завидов Б.Д.* Уголовно-правовой анализ дачи взятки. [žiūrėta 2007-02-11]. (www.smix.biz/comm.php?id=5034).
40. *Здравовыслов Б. В.* Должностные преступления. Понятие и квалификация. Москва, 1975.
41. *Светлов А. Й.* Ответственность за взяточничество. Киев, 1978.

42. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах. Юридическая литература. Москва, 1994.
43. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е, измененное и дополненное. Москва, 1999.
44. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Interneto versija, [žiūrėta 2007-01-15]. (www.dlkz.lt).
45. www.transparency.org/content/download/10827/92863/version/1/file/CPI_2006_presskit_ru.pdf. [žiūrėta 2007-03-02].
46. www.transparency.org/content/download/1520/7931/file/media_pack_russian.pdf. [žiūrėta 2007-03-02].
47. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pranešimas. Tarptautinis bendradarbiavimas, [žiūrėta 2007-01-25]. (www.stt.lt/?lang=lt&menu_id=9).
48. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos pranešimas spaudai. [žiūrėta 2007-01-25]. (www.pasienis.lt/press/20070112_1.htm).

Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teismų praktikos nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams baudžiamosiose bylose (BK 225, 226, 227, 228, 229 straipsniai) apibendrinimo apžvalga.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-765/2001.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-556/2002.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-18/2003.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2003.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-743/2003.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-248/2003.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-588/2004.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-156/2004.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-434/2005.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-56/2005
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-43/2006.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-195/2006.
14. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-210-107/2006.
15. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-226-116/2006.
16. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-26-397/2007.

17. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-8-193/2007.
18. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1155-26/2004.
19. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-695-35/2005.
20. Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-699-271/2005.
21. Druskininkų miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-47-418/2005.
22. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1297-487/2006.
23. Klaipėdos miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-141-380/2006.
24. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1827-240/2006.
25. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2508-311/2006
26. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1051-347/2006.
27. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-156-29/2006.
28. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-2624-43/2006.
29. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-1038-138/2006.
30. Raseinių rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-10-476/2006.
31. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-228-369/2007.
32. Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-98-111/2007.
33. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-228-369/2007
34. Kauno miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-575-241/2007.
35. Panevėžio miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-97-27/2007.